

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Правовий статус людини в умовах сучасного державотворення

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

22 лютого 2008 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2008**

Правовий статус людини в умовах сучасного державотворення:
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції.-
Тернопіль, 2008.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюдненні на
інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 80979074970
E-mail: confer@ua.fm

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З
ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ**

Лапенко Наталія Федорівна

студентка Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

Економічна злочинність, як і будь-яка інша злочинність – це соціальне явище принаймні в таких аспектах: за юридичним визначенням, за історичним походженням і за своїми наслідками.

Поняття “економічна злочинність” не нове у соціальній думці. Її коріння слід шукати у далекому минулому. Безумовно, що за цей проміжок часу економічна злочинність у різні епохи змінювала форми своїх проявів і відповідно до економічних систем того чи іншого суспільно-політичного ладу, однак розвиток цього явища зумовлений певними закономірностями.

Ця спорідненість виявляється передусім у залежності між способами і умовами господарювання у відповідному суспільстві і криміналізацією окремої господарської поведінки, яка, порушуючи порядок встановленої господарської діяльності, заподіює істотну шкоду господарським суспільним відносинам [1, 7].

Корупція. Хабарництво...Про ці види злочинів усе частіше повідомляють як вітчизняні, так і зарубіжні засоби масової інформації. Більш того, маніпулюючи громадською думкою, деякі мас-медіа роблять спроби за допомогою так званих “об’єктивних” рейтингів та опитувань нав’язати світовій громадськості думку про те, що Україна – одна з найкорумпованіших держав світу, а злочинність процвітає тільки у нас [2, 42]

Необхідно, на мій погляд, удосконалити понятійний апарат, відокремити корупційні діяння, які караються в кримінальному порядку, від тих, що караються в адміністративному. Слід чітко визначити і цінову вартість винагороди, від розміру якої буде залежати відповідальність корупціонера: кримінальна чи адміністративна. Варто в законі дати повний перелік злочинів, які за суб’єктами їх скоєння є корупційними [3, 31]. Але разом із тим кардинальний шлях до подолання корупції в нашій державі полягає не стільки через впровадження спеціальних та контролюючих заходів, скільки через злам суспільної свідомості, через цілеспрямовані дії та персональну громадську відповідальність службовців усіх рівнів[4, 52].

Основні риси злочинності у сфері економіки полягають у тому, що:

- 1) вони вчинюються у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності;
- 2) суб'єктами цих злочинів можуть бути як підприємці, так і інші, особи які сприяють виконанню господарської діяльності;
- 3) вони завдають економічної, політичної, моральної шкоди суспільству і державі;
- 4) спрямовані на одержання економічної вигоди;
- 5) вчиняються тільки навмисно;
- 6) можуть здійснюватися різноманітними засобами передбаченими чинним кримінальним законодавством [4, 53].

Потребує серйозного коригування система призначення покарання за корупційні діяння, зокрема за одержання хабара при обтяжливих обставинах. Суттєвих змін і доповнень потребує Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», особливо в частині взаємовідносин з Національним банком України, та системи контролю за діяльністю комерційних банків [2, 42].

Ефективна протидія корупції неможлива без забезпечення реальної «відкритості» влади. Діяльність державних структур та їх посадових осіб має стати прозорою для громадян України. Мова йде про висвітлення образно кажучи «темних кутків» діяльності вітчизняного чиновництва, які є сприятливим середовищем для проростання і процвітання корупції.

Одне з основних завдань, яке полягає перед державою і суспільством у сфері протидії корупції, - засобами, які є у їх розпорядженні, робити корупцію справою ризикованою і не вигідною. Все це потребує системного підходу.

Економічні злочини останнім часом стали найбільш актуальною проблемою та глобальною загрозою, тому що можуть привести до:

- ослаблення державних та суспільних інститутів;
- поширення бізнес сектору;
- ерозії демократичних та економічних основ суспільства [5, 56].

Всі економічні злочини можна поділити на дві великі групи:

- фінансові злочини;
- злочини, які безпосередньо посягають на право власності.

Можна виробити такі методи боротьби з економічною злочинністю:

- зміцнення економічних фінансових систем;
- допомога державам у підготовці до інтеграції в світову економіку та вільного припливу капіталу;
- забезпечення того, щоб приватний сектор відчував власну відповідальність за прийняття рішень щодо фінансових вкладань;

- розширення співробітництва між міжнародними фінансовими інститутами та регіональними організаціями [5, 57].

Кримінально організований світ досить активно вдається до вишуканих методів злочинних дій, які базуються на високій злочинно-професійній основі. Постає необхідність співпраці у боротьбі з економічною злочинністю. Існує кілька напрямів співробітництва:

- Співпраця в рамках міжнародних організацій загальної юрисдикції, що вирішують глобальні проблеми боротьби зі злочинністю:

- А) приймаючи рекомендації;

- Б) створюючи комісії для вирішення важливих аспектів;

- спеціалізовані міжнародні правоохоронні органи, які здійснюють заходи щодо:

- А) обміну досвідом і інформацією;

- Б) технічного забезпечення;

- В) розшуку та затримання злочинців;

- Г) арешту доходів, отриманих від злочинної діяльності [5, 58].

Беручи до уваги міжнародний досвід боротьби з економічною злочинністю українському уряду слід впровадити такі заходи:

- Оптимізація податкового законодавства, посилення контролю і відповідальність за ухилення оподаткування;

- Приведення законодавчої і нормативної бази в економічній сфері у відповідність до міжнародних стандартів;

- Зміцнення національно-фінансової банківської системи;

- Посилення контролю за особистими доходами громадян;

- Удосконалити аудиторську діяльність системи бухгалтерського обліку і звітності [5, 59].

Досі існує багато суперечностей у способах боротьби з економічною злочинністю на міжнародному рівні та в цілому. Подолання розбіжностей та узгодження практичних дій зробило б боротьбу з економічною злочинністю більш ефективною. Наша країна повинна визнавати важливість посилення засобів та методів боротьби.

Література:

1. Розвиток фінансово-правового забезпечення сучасної економіки.// Відп. ред.: к.е.н. І.П. Подмаркова. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2007. – 163 с.

2. Зітинюк Н.Д. Подмаркова І.П. Економіко-правові аспекти боротьби з економічною злочинністю // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – 2007.- 163 с.

3. Белых Д.В. Филиппенко Т.В. Кредитные махинации // Развитие фінансово-правового забезпечення сучасної економіки. – 2007. – 163 с.

4. Пожарський В.Ю. Подмаркова І.П. Економіко-правові аспекти боротьби з економічною злочинністю // Розвиток фінансово-правового забезпечення сучасної економіки. 2007. – 163 с.

5. Солдатенков Я.С. Хайлова Т.В. Методи боротьби з економічною злочинністю // Розвиток фінансово-правового забезпечення сучасної економіки. 2007. – 163 с.

ПРАВО НА АЛЬТЕРНАТИВНУ (НЕ ВІЙСЬКОВУ) СЛУЖБУ

*Ребалко Наталя Віталіївна
студентка Харківської юридичної академії*

Фундаментальні права свободи і обов'язки людини і громадянина - один з найбільш важливих інститутів конституційного права. У правовій державі будь-яке обмеження прав та свобод людини неприпустиме. Держава зобов'язана послідовно і точно забезпечувати реалізацію цих прав і захищати їх.

Юридичний прояв прав і свобод людини й громадянина відображується в обов'язках, покладених на громадян держави.

Конституційні права, свободи і обов'язки громадянина - це частина всього комплексу прав і обов'язків фізичних осіб у цілому. Вони дуже різноманітні і регулюються практично всіма джерелами права.

Під конституційним обов'язком розуміється закріплена в Конституції міра належної поведінки суб'єкта.

Відповідно до Конституції України (ст. 65), одним з обов'язків громадянина є обов'язок захищати Батьківщину, незалежність і територіальну цілісність України, поважати її державні символи.

Ніхто не може бути звільнений від своїх обов'язків перед державою, або відмовитися від їх виконання за мотивами релігійних поглядів. Обираючи те або інше віросповідання, громадянин не звільняється від принципу рівності всіх громадян перед законом, що закріплено ст.24 Конституції України.

Реалізація права на свободу світогляду і віросповідання стосується виконання обов'язку захищати цілісність і суверенітет України. Виконання обов'язку відбувається відповідно до законодавства й відбувається у формі професійної діяльності придатних за станом здоров'я громадян, і регулюється Законом України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу", а так само Законом України "Про альтернативну (не військову) службу".

Альтернативна (не військова) служба - легальна заміна виконання обов'язку нести військову службу, що є проявом демократизму та

плюралізму думок. Але реалізація положень цього закону пов'язана з тим, що представники деяких релігійних організацій (таких, як Свідки Іегови), нерідко відмовляються від альтернативної (не військової) служби і несуть за це кримінальну відповідальність. Таку ж відповідальність несуть і ті громадяни, які не бажають нести військову службу у зв'язку із внутрішніми поглядами, але не належать до релігійних організацій.

Виходом із цієї ситуації може бути значне вдосконалення правової системи, що є основою реалізації законодавства, подолання правового нігілізму і формування належної правової культури.

Подальше планований перехід армії на контрактну основу вирішить зазначену проблему.

Література:

1. Конституція України.
2. Закон України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"
3. Закон України "Про альтернативну (не військову) службу"
4. Нерсисянц В.С. Правовий характер взаємовідносин особистості, суспільства й держави / Соціалістична правова держава: проблеми й судження - М.: 1989.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ У ФОРМУВАННІ КИЄВОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ(ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Сворак Степан Дмитрович

доктор історичних наук, професор, начальник прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ

Нагальна потреба дослідження соціокультурних чинників становлення Києворуської і Московської держав зумовлюється тим, що у російській історіографії, політології та правознавстві вивчення процесів державотворення на ранніх стадіях відбувається у межах концепції, яку у свій час розробили Мілюков та інші дослідники. Її сутність полягає в тому, що генеза Московської державності починається з Київської Русі. Парадигмою цієї концепції, згідно з висновками Д.Дорошенка, є «генеалогічна ідея московської династії». «В поняттях російської історіографії ще в половині 18-го віку утвердилось представлення одної «руської» держави, що, зачавшись, мовляв у Києві, потім продовжувала неперервно своє існування під владою одної династії, тільки міняючи місце осідку столицю: спочатку Київ, потім Володимир, далі Москву,

нарешті Петербург... Московські князі, походячи з Рюрікового дому, що панував колись у Києві, вважали себе прямими спадкоємцями київських князів”.[1,с.17] Таким чином, російська історіографія привласнила собі не лише частку української національної історії, культури, державного устрою і права, але й історичну пам’ять.

Генеалогічно національна самосвідомість українського народу тісно пов’язана з історією держави Київська Русь, її народовладною культурою. Власне кажучи, без історичної пам’яті немає й розвиненої національної свідомості. У національній свідомості українського народу Київська Русь, її державна правова культура виявляється насамперед у вічовому, демократичному політичному устрої. Важливим фактором формування сучасної національної самосвідомості українського народу є засвоєння знань про культуру Київської Русі. У національній самосвідомості безпосередньо виявляється суспільна природа Києворуського державно-правового ладу.

Філософсько-правова та політична активність сучасних російських дослідників історії Київської Русі спрямована на те, щоб її приписати до культурного спадку Російської держави. В термінології одного з російських дослідників Київської Русі О.Полякова “поняття “руська”, або “російська цивілізація”, можна сказати, стало вже звичним”. [2,с.72] Зрозуміло, що такі уявлення про цивілізаційний розвиток Московської держави і права стають теоретичною основою формування великоросійської державницької ідеології та російської національної самосвідомості. Як і класичні історичні висновки М.Карамзіна, В.Ключевського, С.Платонова та інших про спорідненість Києворуської і Московської державно-правової культури, сучасні російські дослідники не сягають вглиб, ототожнюючи поняття «руський» і «російський».

Для спростування цих спрощених уявлень історії держави і права українського і російського народів слід звернутися до того принципу соціальної самоорганізації сільських і міських поселень південно-східної і південної частини Руських земель та північно-східних і північних, в межах яких утворилася Московська держава. Саме відмінності соціальної самоорганізації між вказаними землями-полісами багато в чому зумовлюють й відмінності подальшої історії формування державного і правового устрою Київської Русі та Московської держави. Виходячи з цього, автор ставить за мету висвітлити деякі філософсько-правові аспекти соціальної самоорганізації давніх слов’ян, які започаткували народовладну культурну традицію державотворення. У цьому плані предметом нашого дослідження є відмінність територіально-громадського устрою південних і південно-східних Руських земель від общинного північних і північно-східних земель. Особливість історичного процесу, пов’язаного з переходом давніх слов’ян від родоплемінної самоорганізації

до територіальної полягає в тому, що територіальна громада і територіальна община стали визначальними чинниками становлення двох різних типів державного устрою.

Сільські й міські громади об'єднувалися в межах волості й виступали об'єднуючою політичною силою, що функціонує згідно з певними правовими нормами й під контролем влади у формі Віче. Індивідуалізм і початкова стадія конкуренції у творенні сімейного добробуту ранніх слов'ян стали основою тих політичних відносин, які розвинулися у вічевий державний устрій.

Література:

1. Дорошенко Д. Історія України: В 2-х т. – Т.1. До половини XVIII ст. – К.: «Глобус», 1991. – 238 с.

2. Поляков А.Н. Образование древнерусской цивилизации // Вопросы философии. – 2001. - №3. – С.72.

**ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
“ПРО СТАТУС ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ В УКРАЇНІ” В
СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Мельничук Світлана Миколаївна

*викладач кафедри конституційного і міжнародного права
Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного
університету внутрішніх справ*

У сучасних умовах у зв'язку зі здійсненням кардинальних демократичних перетворень, утвердженням соціальної, правової держави надзвичайно важливого значення набуває проблема особи, оскільки критерієм демократизації суспільства є його ставлення до людини і громадянина. Основою правового статусу мешканців гірських населених пунктів які проживають, працюють чи навчаються на їх території є права і свободи гарантовані та захищені Конституцією та Законами України. Закон України “Про статус гірських населених пунктів в Україні” в ст.3 передбачає державні гарантії соціально-економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських. Таким чином, держава додатково створює певні правові передумови реалізації в повному обсязі конституційно-правового статусу людини і громадянина населенням даної місцевості, практична реалізація якого забезпечується системою конституційних і інших гарантій.[1,с.44] Ми розділяємо думку П.М.Рабіновича який вважає, що забезпечення прав людини, можливе тільки при “створенні належних умов для здійснення прав і свобод людини”. [2,с.9] Створюючи ці “належні умови”, держава виконує одну із основних видів своєї діяльності - сприяє розвитку та піднесенню життєвого рівня населення депресивних гірських територій. Встановлені Українською державою, закріплені в її Конституції та інших законах певні “можливості, які дають змогу” [3,с.121] є вихідним конструктивним елементом особистого або суб'єктивного права. Система прав і свобод людини і громадянина, що гарантується Конституцією України, розроблена з урахуванням відповідних міжнародно-правових актів: Загальної декларації прав людини (1948 р.), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.), Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Європейської конвенції про права і основні свободи людини (1950 р.), Паризької хартії для нової Європи (1990 р.) та ряду інших.

Складні умови гірської місцевості не дозволяють в повній мірі забезпечити місцевому населенню достатній рівень життя. Життєвий

рівень жителів гір нижчий від рівня життя населення рівнинних територій. Існуючі можливості територіального саморозвитку без втручання з боку держави неспроможні кардинально вирішити проблеми людей, які проживають у гірській місцевості, для якої характерні: суворіший клімат, недостатньо розвинута мережа комунікацій, масове безробіття і несприятливі міграційні процеси. Отже, слід зазначити, що проживання в таких районах обмежує реалізацію конституційних прав і можливостей населенням гірської території, які особливо відчутні у рівні розвитку медицини, освіти, культури, добробуту.

Визначаючи право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, у частині першій статті 49 Конституції України відтворено відповідні загальнолюдські засади, закріплені у статті 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.). Закріпивши у статті 49 право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, Конституція України визначила, що охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава повинна сприяти розвитку в гірській місцевості лікувальних закладів усіх форм власності, зобов'язана створювати умови для ефективного і доступного для всіх її громадян безоплатного медичного обслуговування та зберігати існуючу мережу таких закладів. Але, як відзначав Т.Кияк “ підсумкова колегія Міністерства охорони здоров'я України 21 січня 1997 року прийняла рішення скоротити ліжковий фонд за рахунок сільських дільничих лікарень. І в результаті хворі, особливо в гірських населених пунктах Чернівецької області опинилися в жахливому становищі, оскільки відстань до найближчої лікарні становить 50-100 кілометрів.” [4] В період з 1990-2005рр не введено жодного амбулаторно-поліклінічного закладу в гірських населених пунктах Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької областей. [5] Зазвичай, молодь з міста не приваблюють такі умови життя і праці, які склалися в гірській місцевості. Як наслідок, сьогодні не вистачає кваліфікованих кадрів у всіх сферах життя гірських населених пунктів. Отож зважаючи на недостатнє виконання ст. 3 Закону України “Про статус гірських населених пунктів України” потрібно на законодавчому рівні затвердити надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво автотранспортних магістралей в гірських місцевостях України, та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для оснащення гірських сільських амбулаторій, фельдшерсько-акушерських пунктів, придбання спеціальний автомобілів швидкої допомоги для закладів охорони здоров'я.

Загалом аналіз питання реалізації тих чи інших прав людини або їх груп населенням гірських населених пунктів України призводить до

висновку, що наша держава робить лише перші кроки на шляху соціалізації. При цьому, на наш погляд, спостерігається очевидне викривлення у бік створення формальних передумов, не наповнених реальним змістом.

Література:

1. Юридична енциклопедія: В 6т. / Редкол.: Шемчушенка Ю.С.Т.5.- К.: “Укр.. енциклопедія”, 2001.-733с.
2. Рабінович П.М. Права людини і громадянина у Конституції України(до інтерпретації вихідних конституційних положень).-Х.: Право,1997.-64с.
- 3.Проблеми реалізації Конституції України: Теорія і практика/ відп. ред. Погорілко В.Ф.- К.: А.С.К.,2003.-С.121.
- 4.Кияк Т. / Виступ на засіданні Верховної Ради України .Стенограма 123-го засідання Верховної Ради України.-08.07.1997.- http://www.rada.gov.ua/zakon/skl2/BUL27/080797_123.htm
5. Івано – Франківщина Україна світ за 2005рік . Статистичний щорічник .- м. Івано – Франківськ, 2006 .- С. 193-194.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Середюк Вікторія Василівна

аспірантка кафедри конституційного права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

У сучасних умовах інформація виступає одним із найважливіших чинників розвитку та функціонування громадянського суспільства, гарантією належної реалізації зв'язків між державою і кожним членом суспільства. Інформоване і активне суспільство – головна ознака країн, які досягли успіху. Засоби масової інформації слугують у них механізмом, що зв'язує владу і громадянина. Інформація проникає у всі сфери життя людей і суспільства, а саме життя неможливе в інформаційному вакуумі.

Інформаційний бум став актуальним і для України. По-перше, тому, що країна стала на шлях демократизації, гуманізації, формування громадянського суспільства і правової держави. По-друге, тоталітарне мислення, притаманне „пострадянському простору”, потребувало реформування, що першими відчули засоби масової інформації.

Безперечно, що розвиток інформаційного середовища України, нерозривно пов'язаний з подальшою демократизацією політичного та

суспільного життя, з реформуванням соціально-економічної сфери, повинен знайти своє законодавче закріплення.

Конституційне регулювання тієї чи іншої сфери життя суспільства виступає базовим для подальшої регламентації в поточному законодавстві. Це в повній мірі може бути віднесено і до регулювання інформаційних відносин, у тому числі і в сфері масової інформації.

Положення Конституції України не акцентують увагу саме на засобах масової інформації, в цілому вони складають досить міцний фундамент регламентування правових відносин в цій важливій сфері життя суспільства. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір (ст.34 Конституції України). По суті, це конституційне положення проголошує відкритість засобів масової інформації. Поряд з цим частина 3 згаданої статті вводить обмеження права на інформацію, яка пов'язується з інтересами національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Метою такого обмеження є запобігання заворушенням чи злочинам, забезпечення охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Такий підхід об'єктивно виправданий і в повній мірі відповідає міжнародній практиці, досвіду правового регулювання права на інформацію в інших країнах світу. Наведені обмеження необхідні також і при розповсюдженні масової інформації.

Ряд конституційних положень також має відношення до діяльності засобів масової інформації і пов'язується з окремими видами інформації. Перш за все, це стосується такого важливого виду інформації, як правова інформація, обіг якої значною мірою забезпечується засобами масової інформації. Відповідно, засоби масової інформації є одним із найдієвіших факторів формування та підвищення рівня правової культури населення. З огляду на це, важко переоцінити значення ст.57 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується право знати свої права та обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, які визначають права та обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом; у протиправному разі вони є нечинними. Не менш значущим є забезпечення обігу інформації про стан навколишнього середовища та інших чинників, які прямо пов'язані з забезпеченням здоров'я людини. Мова йде про положення ст.50 Конституції України, яка проголошує право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та гарантує право вільного доступу до інформації про його стан, про якість харчових продуктів і предметів побуту.

Окреме місце у Конституції виділяється питанням гарантування права на інформацію. Так, відповідно ст.32 Конституції України, кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації. Важливим є і закріплення на конституційному рівні заборони збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу без її згоди.

Але попри все, слід зауважити, що аналізуючи ст.ст. 32, 34, 50, 57 Конституції України, можна сказати, що всі вони відносяться до масової інформації опосередковано. Конституція України чітко не закріплює свободу масової інформації та не встановлює гарантії її реалізації, що в подальшому відображається і на поточному законодавстві в інформаційній сфері, і на практичній діяльності засобів масової інформації.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти. – Х., 2000
3. Беляков К.И. Управление и право в период информатизации. – К., 2001
4. Свобода інформації. Теорія та практика / Харківська правозахисна група. – Х., 2007

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ В УМОВАХ СУЧАСНОГО
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ**

Таволжанський Олексій Володимирович

студент факультету підготовки фахівців для кримінально-виконавчої системи України Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

Правовий статус – це юридично закріплене положення особи в державі і суспільстві.

Відносини, які виникають в суспільстві постійно змінюються. Юридичні визначення повинні відповідати прогресу цих відносин. Починаючи з моменту здобуття незалежності в Україні зміст правового статусу громадян значно збільшився і збагатився. Було переглянуто попередні позиції з приводу прав людини. Збільшився перелік прав і свобод громадян, зміцніли політичні і юридичні гарантії. Все це зумовлює необхідність вивчення і вдосконалення правового статусу особи.

В юридичній літературі характеристика правового статусу особи дається за допомогою таких категорій, як «правове становище особи» чи «правовий статус особи», в єдності їх різновидів: а) правове положення громадян держави; б) правове положення іноземних громадян; в) правове положення осіб без громадянства; г) правове положення біженців.

Традиційно, розуміння правового положення обмежується системою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків особи. Але ряд вчених вважають правове положення особи багатоелементним явищем, яке відображає його динамічні та функціональні сторони. Найбільш широке розуміння правового статусу дано Н.І. Матузовим, який включає в нього відповідні норми, правосуб'єктність, загальні для всіх суб'єктивні права, свободи та обов'язки, законні інтереси, громадянство, юридичну відповідальність, правові принципи, правовідносини загального (статусного) характеру.

Характеристика правового положення (статусу) особи з позиції її структурних елементів неповна, так як відображає лише статичний аспект даної проблеми. Для вивчення правового положення у динаміці, теорія права розглядає загальний, спеціальний та індивідуальний статуси особи. Таке уявлення правового положення особи засноване на співвідношенні філософських категорій загального, особливого та одиничного. При цьому у якості загального виступає статус усіх громадян, особливого –

спеціальний статус окремої групи громадян, одиничного – індивідуальний статус конкретного громадянина.

В основі правового положення особи лежить загальний статус громадян держави. Він відображає найбільш важливі зв'язки держави і суспільства, з однієї сторони, і громадян – з іншої. Загальний правовий статус мають усі громадяни незалежно від того, в яких конкретних відносинах вони знаходяться, які професії та посади обіймають, яким майном володіють. До змісту загального статусу громадян включають права і обов'язки, закріплені у Конституції України, а також інші загальні права визначені діючим законодавством.

Спеціальний статус, характеризується меншим, ніж загальний, ступенем поширеності, так він розповсюджується не на усіх, а на окремих громадян об'єднаних видовими ознаками. Правовий статус засуджених являє собою різновид спеціального статусу, який у свою чергу поділяється на правові статуси осіб, які відбувають різні види кримінальних покарань (громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі та інші).

У своєму розвитку права, обов'язки та законні інтереси особи, яка має спеціальне правове положення не залежать від конституційних чи галузевих. Їх у більшості випадків називають спеціальними чи специфічними. Аналіз спеціального правового статусу в рамках однієї галузі права є одностороннім, в рамках декількох галузей права дозволяє визначити зі всією повнотою місце особи у відповідній системі правових зв'язків.

Виходячи з викладеного, спеціальний правовий статус особи – це закріплене різними галузями права і виражене через систему прав, обов'язків та законних інтересів положення особи, яка виконує суспільно важливу та стабільну соціальну роль.

Широке поширення має точка зору про включення до змісту статусу засуджених їх правоздатності і правосуб'єктності. Цієї позиції притримуються вчені, які вивчають правовий статус осіб позбавлених волі, в тих чи інших галузях права: конституційного, трудового, цивільного.

До основних структурних елементів правового статусу засуджених як вже зазначалося відносяться такі елементи як: права, обов'язки та законні інтереси, і тому вивчення даного питання без їх аналізу було б не повним. Права, обов'язки засуджених представляють собою самостійні елементи правового статусу засуджених, які можуть бути охарактеризовані з точки зору їх соціального призначення, сутності та змісту. Соціальне призначення прав засуджених обумовлюється соціальною роллю засуджених. Соціально-політичне значення прав засуджених полягає в укріпленні режиму законності при виконанні покарання, оскільки міра свободи засудженого, визначає міру

обмеженості держави по відношенню до нього, дотримання якої один з основних обов'язків її представників. Сутністю прав засудженого є надання особі можливості певної поведінки. Науковцями у спеціальному статусі визнаються в одному випадку статутні (статусні), в іншому – суб'єктивні права особи. Як видається, засуджені мають володіти правами, що є суб'єктивними, які належать не тільки всім засудженим, а й кожному з них, які надавали б навіть в умовах відбування покарання, включаючи позбавлення волі, реальні можливості для здійснення, хоч і обмежених, але власних вільних дій для задоволення власних потреб. Тобто, суб'єктивні права засудженого – це ні що інше, як надання реальних можливостей певної поведінки і користування соціальними благами, спрямованих на задоволення власних потреб і інтересів та такі, що забезпечені юридичними обов'язками адміністрації органів, що виконують покарання та інших суб'єктів похідних правовідносин.

Обов'язки засуджених мають велике значення у механізмі правового регулювання. Вони обмежують, конкретизують і доповнюють загальний статус громадян. Сутність юридичних обов'язків засуджених виражається у вимозі необхідної, з точки зору держави, влади і закону, поведінки. Ця поведінка забезпечується заходами державного примусу. Юридичні обов'язки проявляються через їх зміст та структуру, в яку включається необхідність здійснення певних дій та необхідності стримуватись від певних дій.

В юридичній літературі як елемент правового статусу засудженого виділяють специфічні права і обов'язки засуджених. Різними вченими вони визначаються не однаково. Одні автори вбачають в них нові права й обов'язки, які поширюються лише на засуджених, інші вважають, що це – права й обов'язки які не входять до загального статусу громадян. Найбільш прийнятне на мою думку є визначення, яке охоплює більшість існуючих, а саме - сукупність всіх прав і обов'язків, які виникають або істотно видозмінюються у зв'язку з фактом відбування покарання.

Сутність законних інтересів засуджених проявляється у можливостях, які носять характер прагнення до володіння благом, до автономії, самостійності та ін. Задоволення інтересів відбувається, як правило, в результаті об'єктивної оцінки їх поведінки під час відбування покарання.

Таким чином, правовий статус засудженого – це сукупність прав, обов'язків і законних інтересів, закріплених у законодавстві і створених в результаті вилучення, обмеження і доповнення загального правового статусу громадян на період відбування покарання.

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ЖІНКИ У МЕХАНІЗМІ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНУ

Чеханюк Леся Володимирівна

*ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Київського національного університету внутрішніх справ*

Насильницька злочинність являє собою найнебезпечніший вид посягань, що завдає величезної, а інколи непоправної, шкоди найвищим людським цінностям, таким як життя, здоров'я, честь, гідність, статева свобода та недоторканість, котрі є невід'ємними правами людини з моменту її народження.

У науковій літературі досить часто вченими-кримінологами зверталася увага на насильницьку злочинність та її детермінанти, проте віктимологічний аспект вказаної проблеми тривалий час не знаходив свого висвітлення. Окремі елементи цієї багатогранної проблематики у свій час розглядалися відомі вчені, зокрема: Ю.М. Антонян, М.І. Бажанов, В.В. Голіна, П.С. Дагель, І.М. Даньшин, А.І. Долгова, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, В.В. Лунєєв, В.С. Мінська, В.І. Полубинський, Д.В. Рівман, В.Я. Рибальська, В.О. Туляков, Л.В. Франк, Г.І. Чечель та ін. Однак, недостатньо вивченими залишаються питання пов'язані із віктимологічними особливостями окремих категорій громадян, зокрема таких, як неповнолітні, особи похилого віку, жінки тощо. З огляду на це пропонуємо, більш детально зупинитися на віктимологічних особливостях жінок, що стали жертвами насильницьких злочинів.

1. Серед насильницьких злочинів найбільш небезпечними є умисні вбивства, умисні тяжкі тілесні ушкодження, зґвалтування тощо. Їх стан та динаміка переважно і визначають характер насильницької злочинності.

Безпосередньо потерпілими від таких злочинів щороку стають десятки тисяч людей. Так, за даними Державного департаменту інформаційних технологій МВС України, серед жертв умисних вбивств питома вага жінок складає від 26,3 % (у 2002 та 2006 рр.) до 29,4 % (у 2003 р.), а серед жертв умисних тяжких тілесних ушкоджень – від 15,9 % (у 2003 р.) до 18,4 % [1]. Таким чином, жертвами кожного четвертого вбивства та кожного шостого тяжкого тілесного ушкодження є жінка.

Найпоширенішим злочином, що вчиняється відносно жінок, слід вважати зґвалтування, від яких в Україні за офіційною статистикою щороку потерпає більше тисячі осіб. Так, у 2002 р. було вчинено 1066 таких злочинів, у 2003 р. - 1042; у 2004, 2005 та 2006 рр. - відповідно 948, 901 та 960. Однак, вже у та 2007 р. спостерігається помітне зменшення вчинюваних зґвалтувань на 11,9 %, що становило 846 випадків. [1].

2. Разом з тим варто зауважити, що офіційна статистика не відображає й десятої долі реально вчинюваних зґвалтувань, оскільки даний вид злочинного посягання характеризується одним з найвищих ступенів латентності. Тому, зниження рівня показників офіційної статистики не завжди є безперечним свідченням зниження і реально вчинюваних злочинів статевої спрямованості. Так, проведені дослідження показують, що в підлітковому віці понад 13 % жінок в Україні зазнають тієї чи іншої форми гвалтування [2, с. 364-381]; 20 % жінок в дитинстві ставали жертвами різноманітних сексуальних домагань, а 45 % були жертвами фізичного насильства (третина з них — з боку родичів та членів родини) [3, с. 95-96].

3. Слід зазначити, що жертва злочину, поряд з особою злочинця, є однією із складових механізму злочину та невід'ємним елементом будь-якого насильницького злочину [4, с. 85]. В переважній більшості випадків жертва є активним учасником злочину: в одних випадках така активність обумовлена характером та спрямованістю поведінки жінки-жертви; в інших - одним лише фактом її існування в певний час у певному місці.

Враховуючи всю різноманітність віктимної поведінки жінок, які стали жертвами насильницьких злочинів, пропонуємо виділити наступні якісно різні типи такої поведінки:

1) Поведінка-поштовх, що характеризується провокацією до вчинення насильницького злочину. У даному випадку поведінка жінки-жертви об'єктивно виступає в якості вагомих і навіть вирішальних кримінологічних компонентів механізму злочину. Провокуюча роль жінки створює реальну можливість для вчинення злочину, вона є передумовою для суспільно небезпечної поведінки з боку злочинця, його негативної реакції на дії потерпілої. Це, зокрема, може проявлятися у вчиненні жінкою злочину чи правопорушення, агресивності, грубості, брехливості, розбещеності, аморальності та може виражатися у таких діях, як зрада, нерозбірливість у статевиx стосунках, встановленні контакту з незнайомими чи малознайомими людьми, відвідуванні їх помешкання або малолюдних місць, некритичному сприйнятті поведінки та відвертих натяків майбутнього кривдника, демонстрації прихильного відношення до можливого сексуального зближення; спільному вживанні алкогольних напоїв або наркотичних речовин, постійних конфліктах та сутичках на сімейно-побутовому ґрунті тощо. В таких випадках будь-які насильницькі дії (від ляпасу до вбивства) є безпосередньою реакцією злочинця на таку поведінку.

2) Безвідповідально-байдужа поведінка, що реально зумовлює об'єктивну можливість вчинення злочину. Потерпілою особою при цьому створюються сприятливі умови для вчинення злочинного посягання, що прискорюють формування злочинного наміру та полегшують його

реалізацію. Злочинець, як правило, використовує таку поведінку жінки для досягнення злочинної мети. Характерними ознаками такої поведінки є вчинення жінкою будь-яких необережних дій або ігнорування морально-етичних норм. Ситуації, у яких поведінка потерпілої не була поштовхом, проте об'єктивно створювала можливість вчинення злочину, може проявлятися у необережній поведінці особи, довірливості, відкритості, легковажності чи байдужості, веденні аморального способу життя, а також перебуванні особи в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

3) Позитивна, соціально-схвальна поведінка, котра, все ж таки, викликає у злочинця намір вчинити насильство. Така поведінка характеризується відсутністю провокації з боку жертви злочину та пов'язана з виконанням певних функцій або громадських обов'язків. Позитивна поведінка може проявляється у свідомому втягненні особи у вже розпочатий злочинний акт з метою його припинення (наприклад, захисті третьої особи від насильства). Найчастіше подібна ситуація трапляється під час сімейно-побутових конфліктів, коли мати намагається захистити власну дитину від насильницьких посягань з боку батька чи співмешканця, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння, в наслідок чого сама стає жертвою насипадника.

4) Нейтральна поведінка, що характеризується відсутністю будь-якої провокації з боку жінки-жертви злочину та не впливає на вибір злочинцем варіанту поведінки. Такий різновид поведінки полягає в дотриманні правових норм та норм моралі, а також у цілком адекватних діях в умовах конкретної ситуації.

Розглядаючи нейтральну поведінку потерпілої, слід зазначити, що вона відіграє не аби яке значення для вчинення насильницького злочину, оскільки є найбільш типовою та поширеною [5, с. 87]. Так, нейтральною може бути поведінка потерпілої в разі вчинення раптового, неочікуваного посягання, коли у потерпілої був відсутній час на відповідне реагування або вжиття заходів для самозахисту (наприклад, нанесення раптового удару, неочікуваний напад тощо). Потерпіла, як правило, навіть не підозрювала про намір вчинити щодо неї будь-яке посягання, а тому, була не здатна вжити відповідних запобіжних заходів. Однак, в деяких випадках, вона могла вплинути на подальший перебіг подій, наприклад, чинити активні захисні дії, кликати на допомогу або пасивно чекати. Вибір варіанту поведінки залежить не лише від обставин, що склалися, а, перш за все, від особистісних якостей потерпілої.

Насильницькі дії щодо жінки також можуть бути вчинені шляхом використання її безпорадного стану, що зумовлюється: по-перше, малолітнім віком, старістю, психічними розладами чи іншою хворобою; по-друге, обмеженістю дій та реакцій, що викликані страхом від погроз або насильства; по-третє, вживанням ліків чи інших речовин. Однак,

досить часто до стану безпорадності, що є передумовою вчинення таких злочинів як зґвалтування, тілесні ушкодження, вбивства, потерпілі доводять себе самотійно або разом із майбутнім злочинцем, спільно вживаючи алкоголь, наркотичні чи токсичні речовини. Така поведінка не є нейтральною, а містить в собі безпосередні елементи провокації.

Таким чином, заперечувати провокаційну роль аморальної чи необережної поведінки жінок не варто, оскільки вона безпосередньо сприяє вчиненню насильницьких посягань. Але, разом з тим, цей факт не можна і перебільшувати, виправдуючи тим самим насильство з боку злочинців.

Отже, підводячи підсумок вище викладеному, можна відмітити, що поведінка жінки суттєво впливає на мотивацію злочинної поведінки. Вона може як сприяти, так і перешкоджати злочину. Разом з тим, вибір оптимального варіанту поведінки дасть змогу унеможливити вчинення злочинного посягання.

Література:

1. Офіційна інформація Державного департаменту інформаційних технологій МВС України
2. Костицький В. В. Насилля над жінками! Уряду України, Президенту України, законодавчій, виконавчій владі: Аналітичні розробки. / А.І. Комарова. - Т. 23: Жінка в Україні. - К., 2001 – 648 с.
3. Левицькі Л. Віктимність неповнолітніх як чинник детермінації насильницьких злочинів // Підприємництво. Господарство. Право. - 2004. - №2. – С. 95 – 99
4. Ривман Д.В. Кримінальна віктимологія – СПб.: Питер, 2002. – 304 с.
5. Кримінологічна віктимологія: Навчальний посібник / Моїсеєв Є.М., Джужа О.М., Василевич В.В. та ін.; За заг. ред. проф. О.М. Джужі. – К.: Атіка, 2006. – 352 с.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В СФЕРІ ОБІГУ ІНФОРМАЦІЇ

Гагай Полікарп Сергійович

здобувач кафедри адміністративного права та процесу Київського національного університету внутрішніх справ

Здійснення регулятивного впливу з боку суб'єктів владних повноважень завжди припускає їхню інформованість про відповідні процеси та явища. Будь-яке рішення чи дія суб'єкта владних повноважень, його посадової чи службової особи постає згодом у вигляді інформації для інших ланок управлінських структур, а також окремих громадян або їх об'єднань. З іншого боку, реалізація права громадян на інформацію в сфері публічного управління створює передумову для формування особистої громадянської позиції, яка ґрунтується на розумінні певних рішень і дій державних органів та є важливим фактором попередження конфліктних ситуацій і правових суперечок, сприяє зростанню авторитету державних органів та їх посадових осіб.

Певним чином ці проблеми опосередковані законодавством України про адміністративні правопорушення, а безпосередньо Кодексом України про адміністративні правопорушення [1] (далі – КУпАП). КУпАП містить достатню кількість статей, які безпосередньо пов'язані із сферою обігу інформації. Для зручності можливо використання терміну «обіг інформації» замість «одержання, використання, поширення та зберігання інформації», який якнайкраще характеризує можливі діяння, вчинення яких передбачає адміністративну відповідальність.

Кодекс України про адміністративні правопорушення було прийнято в грудні 1984 року. Жодної статті КУпАП, яка б передбачала відповідальність в сфері обігу інформації на той час в Кодексі не було. Перші такі статті були внесені до КУпАП лише в 1993 році.

Станом на червень 1996 року таких статей в КУпАП було всього 6. Станом на 1 січня 2008 року в чинній редакції КУпАП міститься 32 статті щодо адміністративної відповідальності в сфері одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

З точки зору об'єктивної сторонни таких правопорушень, відповідальність передбачено за діяння, під час здійснення яких відбувається:

перекручення даних і приховування інформації (ст.52);

приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації (ст.82-3);

ненадання інформації або надання неправдивої інформації (ст.82-7);

неповідомлення (приховування) або надання неправдивої інформації (ст.83-1);

відмова від надання чи несвоєчасне надання за запитом повної та достовірної інформації, передбаченої законодавством (ст.91-4);

надання недостовірної інформації чи необґрунтована відмова у наданні такої інформації (ст. 96);

відмова надати вичерпну інформацію (ст.148-2);

відмова в наданні необхідної інформації (ст.148-5);

відмова у наданні необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації (ст.156-1);

надання недостовірної інформації (ст.164);

отримання, використання, розголошення конфіденційної інформації (ст.164-3);

неоприлюднення інформації, ненадання інформації (ст.164-14);

неподання, несвоєчасне подання інформації або подання завідомо недостовірної інформації (ст.166-4);

подання недостовірної інформації, розголошення інформації (ст.166-9);

порушення порядку або строків подання інформації (ст.184-2);

порушення порядку використання конфіденційної інформації (ст.186-2);

ненадання необхідної інформації або надання неправдивої інформації (ст.188-5, ст.188-11, ст.188-15, ст.188-18);

ненадання передбаченої законодавством інформації або надання недостовірної інформації (ст.188-14);

надання завідомо неправдивої інформації, а так само недодержання встановлених законодавством строків надання інформації (ст.188-19);

безпідставне засекречування інформації (ст.212-2);

неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України "Про інформацію", "Про звернення громадян" та "Про доступ до судових рішень" (ст.212-3);

поширення інформації, яка вважається недостовірною (ст.212-11);

поширення інформації про осіб (ст.212-13);

Можна зробити висновок, що найчастіше відповідальність передбачено за ненадання інформації (9 складів), за відмову у наданні інформації (7 складів). З точки зору об'єктивної сторони такі правопорушення мають найчастіше характер бездіяльності. Для

правильної кваліфікації зазначеної категорії адміністративних правопорушень застосування тільки самої норми КУпАП недостатньо. Застосування кожної із зазначених статей вимагає застосування спеціального законодавства. Тільки неповний перелік законів дає уяву про розмаїття ознак об'єктивної сторони. Йдеться мова про Закони України: «Про відходи» [2], «Про охорону навколишнього природного середовища» [3], «Про основи містобудування» [4], «Про захист прав споживачів» [5], «Про Антимонопольний комітет України» [6], «Про державну статистику» [7], «Про охорону навколишнього природного середовища» [8], «Про енергозбереження» [9], «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [10], «Про Рахункову палату» [11], «Про статус народного депутата України» [12], «Про державну таємницю» [13], "Про інформацію"[14], "Про звернення громадян"[15], "Про доступ до судових рішень"[16],

В той же час вважаємо невиправданим використання такого широкого спектру характеристик самої інформації. Відповідно до змісту статей, які аналізуються, інформація може бути: повна, вичерпна, доступна, своєчасна, необхідна, достовірна, недостовірна, неправдива, що не відповідає дійсності. конфіденціальна, конфіденційна.

Важко пояснити, чим відрізняється інформація повна і вичерпна, недостовірна і неправдива, конфіденціальна та конфіденційна. Виявлені проблеми дають можливість врахувати зазначені недоліки під час підготовки нового Кодексу України про адміністративні проступки. Підготовка такого нового Кодексу ведеться в межах реалізації положень Концепції адміністративної реформи [17], затвердженої Указом Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні»

Література:

1. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 - 1984 р., № 51, стор. 1122
2. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1998, N 36-37, ст.242
3. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 41, ст.546
4. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, N 52, ст.683
5. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 30, ст.379
6. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 50, ст.472
7. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, N 43, ст.608
8. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 41, ст.546
9. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, N 30, ст.283
10. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1998, N 20, ст.99
11. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, N 43, ст.212
12. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 3, ст. 17

13. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, N 16, ст.93
14. Відомості Верховної Ради України від 01.12.1992 - 1992 р., № 48, стаття 650
15. Відомості Верховної Ради України від 19.11.1996 - 1996 р., № 47, стаття 256
16. Відомості Верховної Ради України від 14.04.2006 - 2006 р., № 15, стор. 585, стаття 128
17. Офіційний вісник України від 11.06.1999 - 1999 р., № 21, стор. 32, код акту 7616/1999

ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Співак Ірина Вікторівна

старший викладач кафедри державного права Національного технічного університету України "КПІ"

В умовах формування громадянського суспільства та правової держави проблема юридичної відповідальності набуває іншого соціального значення, оскільки підвищується відповідальність саме держави за недотримання прав людини і громадянина, взагалі особи.

Нормативне закріплення відповідальності держави перед окремою особою свідчить про визнання пріоритету її праву суспільстві.

Юридична відповідальність є застосування до особи – правопорушника примусових заходів у чітко визначеному процесуальному порядку. Важливим видом юридичної відповідальності є адміністративна відповідальність, справедливо визначена Д. Лук'янець як здійснювана органом адміністративної юрисдикції зміна правового статусу особи (фізичної або юридичної), при відсутності між ними відносин службової підпорядкованості, що виражається в обмеженні прав і покладанні обов'язків характеру, що обтяжує, внаслідок вчинення цією особою передбаченого законом протиправного діяння, яке не є злочинним.

Неоднозначним є ставлення науковців-адміністративістів до юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення. Проф. С.Т. Гончарук, визначаючи юридичних осіб суб'єктами адміністративного правопорушення, зазначає, що „юридичні особи в такій якості – це різні організації незалежно від форм власності, що підлягають адміністративній юрисдикції України”.¹

Слід зазначити, що статтею 103 МКУ від 1991 р. передбачалась відповідальність юридичних осіб які вчинили порушення митних правил.²

Хоча стаття 320 МКУ від 2002 р. визнає суб'єктом відповідальності за порушення митних правил лише громадян, які досягли на момент вчинення такого правопорушення 16-річного віку, та посадових осіб підприємств.³

Більш обережний підхід у В.К. Колпакова, який хоч і зазначає, що „суб'єктом адміністративного правопорушення може бути і юридична особа, ... оскільки за рамками КУпАП діє досить велика група норм, що встановлюють відповідальність осіб за вчинення протиправних дій, ... які не віднесені законодавцем до адміністративних правопорушень, вони мають найважливіші їхні ознаки”, але наголошує на тому, що чинний КУпАП однозначно визначає суб'єктом проступку винятково фізичну особу.⁴

Кодекс про адміністративні правопорушення України виключає з кола суб'єктів відповідальності юридичну особу, бо в ньому вживається термін „особа”, але конкретизації щодо того, які саме особи (фізичні чи юридичні) є суб'єктами адміністративних проступків, Кодекс не дає. Водночас, уважно проаналізувавши норми щодо віку, після якого настає відповідальність, неосудність особи, мети адміністративного стягнення тощо, можна дійти висновку, що КУпАП встановлює адміністративну відповідальність лише фізичних осіб.⁵

КпАП РФ, на відміну від КУпАП, прямо передбачає відповідальність юридичних осіб. Так, ч. 1 стаття 2.1 КУпАП визначає порушення митних правил як протиправну, винну дію (бездіяльність) фізичної або юридичної особи, що посягає на встановлений МК РФ та іншими актами законодавства РФ про митну справу порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон РФ (включаючи процедури застосування митних режимів), порядок митного контролю, митного оформлення та обкладання митом, за які Кодексом РФ про адміністративні правопорушення встановлена адміністративна відповідальність.⁶

З огляду на розвиток в Україні підприємництва на основі різних форм власності та нагальні потреби ринкових відносин, вбачається, що притягнення до адміністративної відповідальності фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності за несплату мита і не притягнення за такі ж дії юридичної особи, не є конструктивним і порушує передбачений ст. 13 Конституції України принцип рівності всіх суб'єктів права власності перед законом.⁷

Отже, чи може юридична особа вчинити правопорушення? Чи є відносинами адміністративної відповідальності відносини щодо застосування до порушників-юридичних осіб штрафних санкцій, якщо: для досягнення певної управлінської мети в деяких законах визначені імперативні норми поведінки юридичних осіб; суб'єкти цих

правовідносин перебувають в субординативних відносинах влади і підпорядкування, а тому є адміністративними; владний суб'єкт наділений повноваженнями контролера за поведінкою підвладного суб'єкта; за порушення встановленої для підвладного суб'єкта імперативної норми передбачена конкретна санкція (в самій же нормі або в інших нормативно-правових актах); факт порушення цієї норми є адміністративним проступком; правовим наслідком адміністративному проступку є застосування юрисдикційними органами закладеної в адміністративно-правовій нормі санкції. Видається, що відповідь на питання є позитивною з огляду на те, що, наприклад, Закон України „Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину”⁸ презюмує порушення юридичними особами встановлених для них нормами Закону спеціальних правил, а Закон України „Про виключну (екологічну) морську зону України”⁹ передбачає можливість застосування до юридичної особи штрафу в разі скоєння нею правопорушення.

Крім того, Рішенням Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1 та 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 КУпАП (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30.05.2001 р. з одного боку було встановлено, що норми КУпАП не можуть застосовуватись при притягненні до відповідальності юридичних осіб, а з іншого – статус публічно-правової відповідальності юридичних осіб із певними ознаками, притаманними адміністративній відповідальності, залишився невизначеним, що не виключає можливість адміністративної відповідальності юридичних осіб.¹⁰

Настання адміністративної відповідальності можливе лише за наявності складу правопорушення: суб'єкта правопорушення, об'єкта (наприклад, врегульованих порушеною нормою митного законодавства суспільних відносин, що виникають у зв'язку із переміщенням товарів через митний кордон), суб'єктивної сторони (протиправного діяння) і суб'єктивної сторони (вини суб'єкта правовідносин).

Оскільки юридична відповідальність є заходом публічно-правового примусу з боку держави в чітко визначеному процесуальному порядку, викристалізовується комплекс підстав адміністративної відповідальності юридичних осіб: правова підстава (наявність норми-регулятора суспільних відносин, підкріпленої нормою-санкцією як міри відповідальності за порушення норми-регулятора); фактична підстава (вина особи-порушника відповідної норми-регулятора); процесуальна підстава (наявність норм, що встановлюють чітку процедуру притягнення до відповідальності).

Отже, юридична особа, як і фізична особа, може бути притягнута до адміністративної відповідальності лише за скоєння нею адміністративного

правопорушення, тобто винного, суспільно шкідливого порушення встановлених державою правил поведінки. Із цього випливає слушність тези Новоселова В.І. стосовного того, що проступок, скоєний юридичною особою, має багато спільного з проступком, скоєним фізичною особою.¹¹ Відмінності ж пов'язані саме з суб'єктом проступку і суб'єктивною стороною правопорушення. „Каменем спотикання” у притягненні до адміністративної відповідальності юридичних осіб є саме суб'єктивна підстава.

І якщо вина фізичної особи (як загального суб'єкта, так і спеціального, з притаманними йому додатковими ознаками) виявляється у психічному ставленні особи до своєї протиправної поведінки та її наслідків у формі умислу або необережності, то з юридичною особою, як специфічним суб'єктом, значно складніше, оскільки у неї відсутні психіка, розум. Але з огляду на те, що дієздатність юридичної особи обумовлюється специфічною дієздатністю фізичних осіб (посадових осіб, працівників і т.д.), які, виконуючи свої службові обов'язки, викликають певні юридичні наслідки не для них, а для юридичної особи, можна вести мову про об'єктивний і суб'єктивний підходи до розуміння вини юридичної особи. Об'єктивну вину можна розглядати як вину організації, обумовлену об'єктивною стороною складу правопорушення. Суб'єктивна вина – віднесення організації в особі її представників (посадових осіб, працівників і т.д.) до вчиненого нею протиправного діяння.

Для встановлення вини юридичної особи, при притягненні її до адміністративної відповідальності слід, насамперед, визначити, чи є її протиправне діяння наслідком дій (бездіяльності) фізичних осіб – представників юридичної особи (її посадових осіб, працівників і т.д.) Позитивна відповідь на це питання дає можливість вважати дії юридичної особи винними.

З огляду на зазначене, вину юридичної особи можна визначити як психічне ставлення її представників (посадових осіб, працівників і т.д.) до причинно-наслідкового зв'язку між їх діями (бездіяльністю) та протиправним діянням власне юридичної особи. Можливо, це визначення є недостатньо теоретично проробленим, оскільки розуміння вини юридичної особи у суб'єктивному аспекті може ускладнюватись тим, що МКУ передбачає можливість виконання митних обов'язків різними представниками, уповноваженими особами, в тому числі й митним брокером (ст. 179 МКУ 2002 р.), який сам є юридичною особою. Конструкція вини юридичної особи (через суб'єктивний підхід) у сфері порушення митних правил є складною. Це випливає з того, що вина юридичної особи – власника товарів доводиться через вину представників митного брокера – фізичних осіб (її посадових осіб, працівників).

Не все є однозначним із притягненням юридичних осіб до адміністративної відповідальності і в законодавстві про адміністративні правопорушення Російської Федерації. Так, згідно із ч. 2 ст. 2.1. КпАП РФ юридична особа визначається винною у скоєнні адміністративного правопорушення, якщо буде встановлено, що в неї була можливість для дотримання правил і норм, за дотримання яких передбачена адміністративна відповідальність, але даною особою не були вжиті всі залежні від неї заходи щодо їх дотримання.¹² Це положення видається дещо „притягнутим”, оскільки дозволяє в реальній правозастосовчій практиці фактично повсякчасно робити висновок щодо винуватості юридичної особи.

Незважаючи на певні сумнівні моменти, встановлення та розвиток адміністративної відповідальності юридичних осіб є позитивною тенденцією в укріпленні інституту адміністративної відповідальності в цілому.

Література:

1. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність законодавством України: Навч. посібник. – К., 1995. – с. 40.
2. МКУ: прийнятий ВРУ 12 грудня 1991 р. – К., 1997. – 193 с.
3. МКУ. – К.: Істина, 2002. – 168 с.
4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – с. 277-278.
5. Стефанюк В., Голосніченко І., Михеєнко М. Інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб: проблеми теорії і практики // Право України. – 1999. - № 9. – с. 6.
6. КпАП РФ. – М., 2003.
7. Конституція України. – Київ – Велес, 2007. – с. 48.
8. Закон України „Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину” // Відомості ВРУ. – 1997. - № 7. – Ст. 58.
9. Закон України „Про виключну (економічну) морську зону України” // Відомості ВРУ. – 1995. - № 21. – Ст. 152.
10. Рішенням Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1 та 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 КУпАП (справа про відповідальність юридичних осіб) // Вісник Конституційного Суду України. – 2001. - № 3.
11. Новоселов В.И. Административная ответственность юридических лиц // Советская юстиция. – 1981. - № 23. – с. 10.

НЕЗАКОННА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Філатов Віктор Вікторович

студент Донецького Юридичного Інституту МВС України

Життя суспільства є дуже складним механізмом. Незалежно від рівня розвитку країни в суспільстві постійно тривають різні процеси, що підтверджує думку про те, що воно знаходиться у постійному розвитку. Ці процеси торкаються різних сфер життя: політика, праця, освіта, та інше.

Однією з найголовніших сфер суспільного життя є соціальна сфера. Саме в цій сфері відбуваються найважливіші процеси, які зумовлюють розвиток суспільства в цілому. Разом з тим соціальна сфера - це сфера яка потребує постійної уваги з боку органів державної влади країни. Вона повинна бути для них пріоритетною, бо дуже впливає не тільки на політичну ситуацію в країні, а й на її економіку.

Процеси, які тривають в сфері соціального життя країни мають як позитивний характер (перехід до ринкової економіки, розвиток підприємництва), так і негативні (зростання безробіття та злочинності). Також є процеси, які існують постійно або певний період.

Багато питань виникає при дослідженні процесу міграції в суспільстві. Цей процес є постійно тривалим. Законодавство нашої країни містить положення про порядок міграції, необхідні для цього умови та документи. Міграція - це переселення, переміщення фізичних осіб у світі. Як складний соціальний феномен міграція має об'єктивні передумови. Вона охоплює всі види переміщень у просторі - сезонні, епізодичні, та складається з міграційних потоків. Міграція може бути зворотною або постійною, організованою та індивідуальною.

Кожен громадянин, який проживає в Україні має право на працю та освіту за кордоном. Але головною умовою є законність процедури міграції

На сьогодні в нашій країні актуальним питанням є боротьба з незаконною міграцією фізичних осіб. Безперечно це є негативним явищем для країни. Найбільшу шкоду від цього процесу потерпає економіка держави. Незаконна міграція - це процес виїзду громадян України за межі держави, та в'їзду на нашу територію іноземців з різною метою з порушенням міграційного законодавства України.

У багатьох випадках незаконну міграцію пов'язують з працевлаштуванням громадян на території іншої країни. Низький рівень оплати праці, безробіття штовхають громадян на пошук праці в іншій країні. З кожним роком зростає кількість громадян України, які незаконно мігрують за кордон для працевлаштування. У багатьох випадках вони не

отримують належної праці, а стають жертвами торгівлі людьми. Найбільший відсоток таких мігрантів фіксується у західних областях України. Така міграція спричиняє збитки економіці регіона, бо бюджет не отримує надходжень за оформлення необхідних для міграції документів. Крім того громадяни, які працюють за кордоном та отримують заробітну платню набагато вищу ніж в Україні, більше не погодяться працювати за середню заробітну платню в Україні. Це обумовлює появу дефіциту спеціалістів в різних галузях господарства. Крім цього із зароблених грошей не відраховуються податки, виплати до державних фондів. Ця проблема характерна і для використання в Україні нелегальних мігрантів. їх праця дешевша для роботодавця, бо він не відраховує податки та в більшості випадків не укладає трудового договору.

Крім працевлаштування незаконна міграція спостерігається в сфері торгівлі. Багато українців виїждять за кордон з метою ввезення на територію України автомобілів, побутової техніки та інших товарів. В цьому випадку держава не отримує митних зборів та податків за здійснення підприємницької діяльності. Багато товарів, які надходять в Україну таким шляхом не відповідають якості, але маючи низьку ціну створюють конкуренцію вітчизняним товарам вищої якості. Безумовно це веде до збитків в галузі виробництва та народного господарства.

Окремим питанням слід визначити незаконну міграцію, пов'язану з транзитним перебуванням в Україні громадян інших країн, які через нашу країну потрапляють до країн Європи. Україна витрачає великі гроші для виявлення каналів поставки нелегалів та їх департацію до батьківщини. Злочинні угруповання, які організують такі канали отримують великі прибутки, тим самим спричиняючи державі збитки.

Митні органи, прикордонні війська, СБУ, податкові органи, міграційні служби намагаються ліквідувати канали нелегальної міграції, попередити та запобігти цьому явищу. Вони діють в рамках своєї компетенції та на підставі діючого законодавства України.

На сьогодні подолання проблеми незаконної міграції повинно розпочатися з прийняття більш досконалого законодавства в сфері міграції. Крім цього необхідно підвищити рівень життя в країні, створити умови праці та оплати праці, які будуть не гірше умов існуючих в Європейських країнах. Молоді спеціалісти повинні знати, що після закінчення навчального закладу вони отримають належну працю в Україні. Тільки при чіткому виконанні вимог законодавства України про міграцію та постійної уваги держави до цієї проблеми Україна подолає нелегальну міграцію та позбавиться великих збитків в галузі економіки, які має сьогодні.

Література:

1. Чеховіч С.Б. Елементарний курс міграційного права України.- Київ.-2004.-С 20-87
2. Донгерт А.Г. Правовое регулирование международных трудовых отношений отношений.-К.: 1994.-УМКВС.-1992.-С. 248
3. Основи державної міграційної політики України.-К.: 1994.-С.47

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВИКОРИСТАННЯ
ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
УКРАЇНИ**

Ковтун Олена Миколаївна

старший викладач Академії адвокатури України

Відносно територій та об'єктів природно-заповідного фонду України (далі – ПЗФ України) встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання.

Основною складовою правового режиму охорони територій та об'єктів ПЗФ, що надає їм особливих рис і специфіки у системі природних територій та об'єктів взагалі і особливо охоронюваних природних територій та об'єктів зокрема, є заповідний режим.

Заповідний режим територій та об'єктів ПЗФ містить у собі закріплені в правових нормах правила двох видів: правові умови та правові вимоги заповідного режиму.

Правові умови заповідного режиму – це умови, від яких залежить збереження територій чи об'єктів ПЗФ у стані, необхідному для виконання останніми покладених на них цілей і задач, відтворення їх природних комплексів та об'єктів. До таких умов віднесено: заборону будь-якого втручання у природний стан територій та об'єктів ПЗФ, якщо воно суперечить тій цілі, для досягнення якої вони створюються; зонування території (для окремих територій та об'єктів ПЗФ); сталість (стабільність) та природне обгородження територій та об'єктів ПЗФ.

Правові вимоги заповідного режиму – це вимоги використання території або об'єкта ПЗФ.

Цільове, раціональне та ефективне використання територій та об'єктів ПЗФ – один із засобів їхньої охорони та збереження.

Виходячи з аналізу норм чинного законодавства про ПЗФ України, нами пропонується класифікація вимог заповідного режиму (вимог використання територій та об'єктів ПЗФ України): за сукупністю правомочностей суб'єктів, що здійснюють використання територій та об'єктів ПЗФ (вимоги використання на праві власності і на праві користування); за категоріями суб'єктів використання (вимоги використання Українським народом, державою, територіальними громадами, юридичними та фізичними особами); за значенням використання територій та об'єктів ПЗФ (вимоги основного і додаткового використання); за характером земельних відносин (вимоги з вилученням земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів з господарського

використання або без такого); за ступенем заборони (вимоги-заборони, вимоги умовно-допустимих дій та вимоги безумовно-обов'язкових дій). Спроба класифікації дозволила систематизувати вимоги заповідного режиму.

Особливістю правових вимог заповідного режиму є використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення для всіх підприємств, установ та землевласників, у віданні яких перебувають ці об'єкти, на підставі лімітів, що встановлюються на природні ресурси, які використовуються: в науково-дослідних цілях; в оздоровчих, освітньо-виховних та рекреаційних цілях; при заготівлі деревини, сінокосінні, випасанні худоби, заготівлі живиці, використанні орних земель, збору ягід, грибів, плодів, насіння, лікарських трав, технічної сировини тощо. На основі встановлених лімітів видається дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення, що являє собою офіційний документ, який засвідчує право підприємств, установ, організацій та громадян на спеціальне використання природних ресурсів.

**О МЕСТЕ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫХ НОРМ В
ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ**

Зверева Елена Владимировна

доцент, кандидат юридических наук, зав. каф. гражданского права и процесса Донецкого университета экономики и права

Обеспечение надлежащей защиты прав потребителей направлено не только на защиту интересов конкретного потребителя, а и на совершенствование социального климата в государстве.

Наличие определенного массива норм права, регламентирующих правоотношения с участием потребителей, а также особых принципов регулирования исследуемых отношений, позволяют говорить о необходимости объединения данных норм в самостоятельный институт права – потребительское право. По мнению ряда ученых совокупность гражданско-правовых норм, направленных на обеспечение удовлетворения материальных и духовных потребностей граждан, охрану их прав как потребителей товаров и услуг представляют собой институт гражданского права, включающий значительную часть обязательственного права (норм о гражданско-правовом договоре, а также гражданско-правовых средствах защиты, включая имущественную ответственность) [1]. С указанной точкой зрения невозможно согласиться. Следует обратить внимание на то, что ведущую роль в обеспечении прав потребителей (особенно прав потребителей на безопасность и качество товаров) играют нормы хозяйственного права. То есть в данном случае следует вести речь не о гражданско-правовом институте, а о «потребительском праве» как комплексном институте, ведущую роль в котором играют нормы хозяйственного права.

Представляется, что задача обеспечения эффективной защиты потребителей может быть решена во-первых – путем обеспечения выпуска и поступления в торговую сеть высококачественной продукции, качественного выполнения работ и оказания услуг (благодаря чему потребители не будут сталкиваться с нарушением своих прав, а как следствие – не будут нуждаться в их защите, следовательно хозяйственно-правовые нормы обеспечивают предупреждение нарушений прав потребителей), а во-вторых – с помощью предоставления потребителю приоритета в отношениях с изготовителями, продавцами и исполнителями в рамках потребительского рынка. При этом следует учитывать, что во взаимоотношениях с участием потребителей важным фактором является наличие социально значимого результата (удовлетворение потребностей

граждан). Поэтому обеспечение эффективного действия норм, составляющих содержание исследуемого института, возможно на основе создания системы дополнительных обременений (обязанностей) изготовителей, продавцов, исполнителей и корреспондирующих им дополнительных прав потребителей, которые бы позволили уравновесить их неравное экономическое положение на потребительском рынке [2]. В этом как раз и состоит суть фундаментальных прав потребителей, признанных в мировой практике.

Специфика исследуемых отношений заключается в том, что в данном случае повышенную важность приобретают обеспечительные меры, следовательно необходимо говорить об институте обеспечения прав потребителей. Кроме того, в отношениях с участием граждан-потребителей следует говорить о наличии определенной специфики, обусловленной наличием более слабой стороны (потребителя). Кроме того, термин «обеспечение» охватывает деятельность различных государственных органов и общественных организаций, направленную на соблюдение субъектами хозяйственной деятельности законодательства о защите прав потребителей [3]. Понятие обеспечение в данном случае включает в себя систему средств хозяйственно-правовой и гражданско-правовой защиты прав потребителей, а также специальной деятельности, направленной на обеспечение прав потребителей.

Итак, в рамках потребительского права необходимо различать охрану прав понимаемую как целенаправленную систему гражданско-правовых мер (средств), обеспечивающих приоритет потребителей в их взаимоотношениях с производителями товаров и услуг, а также продавцами на потребительском рынке, систему хозяйственно-правовых средств, направленных на охрану прав потребителей путем обеспечения выпуска и попадания в торговую сеть высококачественных товаров, качественного выполнения работ и оказания услуг, и защиту прав потребителей, под которой должна пониматься система мер (средств), направленных на применение к правонарушителю принуждения, а также систему мер, направленных непосредственно на создание условий для соблюдения прав потребителей посредством их просвещения (образования).

Таким образом потребительское право является комплексным институтом ведущую роль в котором играют хозяйственно-правовые нормы.

Литература:

1. См.: Шерстобитов А.Е. Гражданско-правовые вопросы охраны прав потребителей. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – 144с.
2. Там же. С. 67

3. Речь идет не только о праве потребителя на обращение в государственные органы и общественные организации о защите своего нарушенного права. Здесь важным фактором является именно деятельность, направленная на обеспечение прав потребителей. Например, права потребителей в сфере торгового и иных видов обслуживания. Для того, чтобы потребитель имел возможность приобрести в торговом предприятии необходимые ему продукты питания, необходимо выдать документы на размещение торгового предприятия, согласовать график его работы. В случае закрытия магазина в связи с государственными праздниками, необходимо предупредить об этом потребителей и т.д.

„ЧОРНЕ” РЕЙДЕРСТВО – КОРПОРАТИВНІ ЗАГАРБАННЯ АБО КОРПОРАТИВНІ ЗАХОПЛЕННЯ?

Смітюх Андрій Володимирович

доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету ім.І.І.Мечникова

Останні п'ять років в Україні поширюються специфічні практики „чорного” рейдерства – дій, спрямованих на набуття певною особою прав на майно (контролю над суб'єктом господарювання) без згоди власника (особи, яка здійснює контроль над суб'єктом господарювання) у ході спланованого конфлікту відповідно до певного сценарію (стратегічного плану), який має удаване правове обґрунтування та реалізується з імітацією додержання встановлених законом процедур.

На відміну від класичного, „білого” рейдерства, поширеного у країнах із сталими традиціями ринкової економіки, „чорне” рейдерство характеризується використанням психологічного тиску та силового впливу, у тому числі державного примусу, актів судової влади, та, водночас – відсутністю реальних правових підстав для отримання прав або контролю над суб'єктом господарювання. Отже, у більшості випадків воно може бути охарактеризоване як протиправне, по суті, заволодіння майном.

Ці специфічні практики „чорного” рейдерства запозичені з РФ, де самі рейдери відверто використовують російське слово “захват”, себе іменують “захватчиками” (див., наприклад, просякнутий “рейдерською романтикою” російський сайт www.zahvat.ru).

Україномовна термінологія у цій галузі ще не є усталеною. Отже, постає питання адекватного перекладу специфічного терміну „захват” українською.

Найбільш поширеним у сучасному вжитку словом, що позначає акцію з протизаконного поглинання, – (“*рейд*” або “*захват*”) є українське слово “*захоплення*”. Доречі, саме це слово використовується як у постанові Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2007 р. №257 “Про утворення Міжвідомчої комісії з питань протидії протиправному поглинанню та *захопленню* підприємств” [1], так і в проекті Закону України №3300 „Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України, щодо встановлення кримінальної відповідальності за *захоплення* підприємств (рейдерство)”, внесеному народними депутатами України Тимошенко Ю.В., Міщенко С.Г., фракція БЮТ Верховної Ради України V скликання [2].

Утім, слово „*захоплення*” є багатозначним: окрім дії, спрямованої на те, щоб брати що-небудь, хапаючи, стискаючи; схоплювати; прихоплювати що-небудь з собою; оволодівати насильно кимсь, чимось, брати силою кого-, що-небудь; затримувати кого-небудь силою, позбавляючи волі, привласнювати чуже; застати кого-, що-небудь десь несподівано, зненацька, слово „*захоплення*” означає також дію, спрямовану на те, щоб: випереджаючи інших, займати місце, чергу і т.ін.; пересуваючись, заповнювати певний простір, середовище, і, нарешті – відчуття великого інтересу, потяг до чого-небудь [3].

Дієслово „*захоплювати*” є надто співзвучним із однокорінним „*захоплюватися*” – бути в радісно-піднесеному стані задоволення, замилювання і т.ін. ким-, чим-небудь, відчувати великий інтерес, потяг до чого-небудь, закохуватися в кого-небудь, та дієприкметником „*захоплюючий*” – той, що дуже зацікавлює, викликає потяг до себе [3].

Саме тому, поширене словосполучення „*рейдерські захоплення*” може сприйматися як „уподобання рейдерів” або “рейдерські хоббі”, відповідно, „*корпоративні захоплення*” – як „уподобання, хоббі, поширені у певній спільноті (корпорації)”.

На нашу думку, більш відповідним за звучанням та значенням є дзвінке, агресивне слово „*загарбання*” (або „*загарбування*”): дія спрямована на насильне завойовування, привласнення чужого, вдаючись до підступу, насильства і т. ін.; грабунок, коли щось відбирають силою, нахабно беруть собі, забирають кого-, що-небудь з собою [3].

У слова „*загарбання*” („*загарбування*”), на відміну від слова “*захоплення*”, відсутні розбіжності щодо можливих значень. Від слова “*загарбання*”, як вихідного, можна утворити похідні слова “*загарбництво*” – системна діяльність із загарбань (тобто – „чорне” рейдерство) та “*загарбник*” („чорний” рейдер).

“*Загарбник*” або “*корпоративний загарбник*” є більш адекватним словом, ніж “*захоплювач*”. До того ж, від слова “*захоплення*”, на відміну

від слова “загарбання”, не можна утворити відповідний аналог слова “рейдерство”.

Отже, за такого підходу слова “рейд”, “рейдер”, “рейдерство” отримують українські синоніми “загарбання”, “загарбник”, „загарбництво”.

Утім, на нашу думку ці синоніми не є повними: вони можуть бути застосовані лише у випадку, якщо йдеться про рейди, рейдерів та рейдерство, що пов’язані із порушенням закону, тобто – про „чорні”, але не „білі” рейди, рейдерів, рейдерство.

Література:

1. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2007 р. №257 // Офіційний вісник України. – 2007. - №14. – Ст. 516.

2. Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України, щодо встановлення кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство): Проект Закону України // http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=29684 [останнє відвідування 19 лютого 2008 р.].

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. - К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005. - 1728 с.

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕНЬ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Степанова Тетяна Валеріївна

доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету ім.І.І.Мечникова

В інтерв'ю газеті „Юридична практика” член Вищої Ради юстиції М.Мельник, кажучи про судову реформу 2001 року, відзначив, що „ухвалення Закону „Про судовий устрій України” – це всього лише один з важливих, але зовсім не остаточний законодавчий захід реформування судової системи нашої країни” [1].

Дійсно, після ухвалення Закону з'явилися нові концепції і програми впровадження в життя відповідних конституційних положень. І, вивчаючи досвід інших держав, Україна повинна прагнути перетворити суд з „найгуманнішого” в нормальний – компетентний, незалежний і

неупереджений [1]. Вагомими складовими даного завдання є інститути апеляції та касації в господарському судочинстві.

Не поглиблюючись в розкриття порядку перегляду судових актів в апеляційному порядку, що передбачено розділами XII-XII-2 Господарського процесуального кодексу України, внесемо деякі пропозиції щодо удосконалення даних видів провадження.

Так, за чинним ГПК України апеляційні і касаційні скарги та подання прокурора направляються через суд першої інстанції. Проте подання документів оскарження безпосередньо до апеляційного або касаційного суду значно прискорило б процедуру оскарження і дозволило уникнути судової тяганини.

Більш того, в разі виявлення в скаргах (поданнях) недоліків недоцільно, з нашої точки зору, повертати такі скарги особі. Наприклад, у разі неправильно сплаченого державного мита або відсутності квитанції про відправку копії скарги іншій стороні (ст. 97 ГПК України). Такі недоліки можна усунути в ході розгляду справи, зокрема, при підготовці до першого засідання суду апеляційної (касаційною) інстанції. У зв'язку з цим пропонується внести відповідні зміни до чинного ГПК.

Усуне тяганину і скоротить час виконання рішення і надання апеляційній і касаційній інстанціям права видачі виконавчого документа (наказу). На сьогоднішній день господарська справа після розгляду в апеляції (касації) прямує до місцевого господарського суду для видачі такого наказу. Проте при великій завантаженості та іноді за наявності зацікавленості конкретного судді останній не видає своєчасно виконавчий документ, затягує його видачу під різними приводами. Тому надання даного права не тільки скоротить строк провадження, але і встановить додаткові гарантії учасникам процесу.

При цьому один із законопроектів ГПК України закріплює наступний порядок проходження документів оскарження в судах. Вказані документи в день надходження реєструються в канцелярії суду і того ж дня передаються голові суду, який не пізніше, ніж за два дні з часу надходження скарг передає їх в порядку черговості судді-доповідачеві. Суддя-доповідач протягом двох днів з моменту отримання вказаних документів повинен направити письмовий запит про витребування справи з суду, який її розглядав. Суд першої інстанції не пізніше, ніж за два дні з часу надходження цього запиту повинен направити справу до апеляційного суду. Така ж процедура передбачена і для касаційного провадження за винятком того, що документи оскарження будуть витребувані з апеляційної інстанції. Автори проекту Закону упевнені, що його ухвалення дозволить реально захищати права і законні інтереси громадян України [2].

Проте з цим складно погодитися. На нашу думку, вказані положення скоріше нагадують процедуру проходження документації всередині суду. Вважаємо, що досить встановити, що суддя повинен винести ухвалу про порушення апеляційного (касаційного) провадження про перегляд справи не пізніше, ніж за два-три дні з дати отримання справи відповідною інстанцією. Господарський процесуальний кодекс не повинен передбачати деталей проходження справи, оскільки покликаний регулювати порядок розгляду справи, а не її рух у суді.

Цікавим представляється також пропозиція використати досвід американських судів відносно рішень, що мають безумовні підстави для скасування. В цьому випадку збирається колегіальний орган (більша частина всіх суддів), і вони самі виправляють помилку, не направляючи справу у вищу інстанцію. У зв'язку з цим було запропоновано уповноважити президію апеляційного (Вищого господарського) суду (це 9 і більше суддів) за поданням голови суду розглянути отриману скаргу і переглянути рішення. Думається, ця пропозиція заслуговує на увагу, оскільки кінцева мета перегляду справи – не припуститися неправомірного судового рішення. При цьому сторони не позбавляються права на подальше оскарження. Натомість значно скорочується час, витрачений на виправлення судових помилок.

Аналіз вищевказаного підтверджує необхідність подальших глибинних розробок у цій сфері. При цьому вдосконаленню апеляційного та касаційного провадження слід приділити значну увагу, оскільки саме ці органи формують практику розгляду справ господарськими судами та уособлюють в собі правосуддя в нашій державі.

Література:

1. Судебная реформа: есть вопросы (Интервью с членом Высшего совета юстиции, кандидатом юридических наук Н.Мельником) // Юридическая практика.- №45 (255) от 05.11.02 г.
2. Евтеева Е. Не затягивайте процедуру! // Юридическая практика.- №25 (287) от 24.06.03 г.

**ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ТА ІНШІ ЧАСОВІ
ПАРАМЕТРИ У НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Андрійчук Оксана Василівна

аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чинним Цивільним процесуальним кодексом України передбачено особливий вид провадження, відсутній у ЦПК УРСР 1963 року, - наказне провадження.

До моменту прийняття нового ЦПК України цивільний процес знав лише такі традиційні види проваджень, як – позовне, окреме та провадження по справах, що виникають з адміністративно-правових відносин. Новий ЦПК передбачає, що суди розглядають справи в порядку позовного, наказного та окремого провадження (ч. 3 ст. 15 ЦПК України).

Разом з тим, слід зазначити, що подібні за своїм значенням юридичні процедури були відомі ще римському праву і дореволюційному російському процесу. Однак потім ці, так звані, безспірні справи відійшли до компетенції нотаріату і стягнення заборгованості здійснювалося за допомогою виконаних написів нотаріусів.

Наказне провадження є досить швидкою формою розгляду справ за вимогами, передбаченими в статті 96 ЦПК України, хоча їх перелік не є вичерпним, що в деякій мірі ускладнюватиме правозастосовчу діяльність. На наш погляд, доцільніше було б, враховуючи суть та значення наказного провадження, як спрощеної процедури захисту порушеного суб'єктивного права, встановити вичерпний перелік вимог для ухвалення судового наказу, оскільки будуть виникати суперечки з самого права на пред'явлення таких вимог, а можливості апеляційного чи касаційного провадження дій суду в наказному провадженні ЦПК не передбачено.

У разі прийняття заяви стягувача про видачу судового наказу суд у триденний строк видає судовий наказ по суті заявлених вимог. При цьому його видача проводиться без виклику стягувача та боржника для заслуховування їх пояснень. Вважаємо, що триденний строк є занадто скороченим з урахуванням постійно зростаючого навантаження суду через те, що юрисдикція суду поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі і найбільш правильнішим було б встановити, як мінімум, п'ятиденний строк розгляду заяви про видачу судового наказу. Зазначене стверджується судовою статистикою. Так, з порушенням триденного строку (ч. 1 ст. 102 ЦПК України) судьями у 2006 році видано

9,8 тис. судових наказів, що становить 5,9% від їх загальної кількості. Найбільший відсоток таких порушень зафіксовано в судах м. Києва – 21%, Автономної Республіки Крим – 15,5%, а також в Київській – 19,9%, Харківській – 17%, Дніпропетровській – 13% областях [1, 38].

Після видачі судового наказу суд невідкладно надсилає його копію та копію заяви стягувача з копіями доданих до неї документів боржникові рекомендованим листом з повідомленням та роз'яснює його право в разі заперечення проти вимог стягувача протягом десяти днів з дня отримання судового наказу подати заяву про його скасування (ст. 104 ЦПК України).

У разі ненадходження заяви від боржника протягом трьох днів після закінчення строку на її подання та за наявності даних про отримання боржником копії наказу судовий наказ набирає законної сили і суд видає його стягувачеві для пред'явлення до виконання (ст. 105 ЦПК України). Судовий наказ підлягає виконанню за правилами, встановленими для виконання судових рішень у порядку, встановленому ЦПК України та Законом України "Про виконавче провадження". Він пред'являється до виконання у порядку, встановленому для виконання рішення суду в разі не надходження протягом тринадцяти днів заяви від боржника про його скасування та наявності даних про отримання боржником копії судового наказу (ст.ст. 104, 105 ЦПК). Законодавцем також передбачено, що заява боржника про скасування судового наказу, подана після закінчення строку, встановленого ч. 2 ст. 104 ЦПК, залишається без розгляду, якщо суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку подання цієї заяви.

При надходженні до суду заяви боржника про скасування судового наказу у встановлений законом строк, суд протягом п'яти днів без судового розгляду і виклику сторін скасовує свій судовий наказ, про що постановлюється ухвала, в якій теж роз'яснюється, що заявлені стягувачем вимоги можуть бути розглянуті в позовному провадженні з додержанням загальних правил щодо пред'явлення позову. У дотриманні строків, встановлених для скасування судового наказу, виявлено також порушення. Зокрема, з порушенням п'ятиденного строку (ч. 1 ст. 106 ЦПК України) у 2006 році скасовано 108 наказів, або 1,2% [1, 38].

При скасуванні наказу, незгода боржника з заявленими до нього вимогами означає, що він оспорує документально підтверджене право кредитора на стягнення з нього грошової суми або витребування рухомого майна. У такому випадку для суду не є важливими мотиви такої незгоди і вони не повинні з'ясовуватися, виданий судовий наказ безумовно скасовується.

Виникає питання стосовно можливості оскарження боржником ухвали суду щодо залишення його заяви про скасування судового наказу без розгляду. Можемо погодитися з думкою Яреми А.Г. та Давиденка Г.І.,

щодо ствердної відповіді на дане питання, "виходячи з того, що згідно з п. 15 ч. 1 ст. 293 ЦПК України ухвали суду першої інстанції про залишення заяви без розгляду належать до переліку ухвал суду першої інстанції, на які можуть бути подані скарги до апеляційного суду окремо від рішення суду та що дія цього пункту необмежена випадками залишення заяви без розгляду, визначеними ст. 207 ЦПК" [2, 25].

Вважаємо, встановлені законодавцем скорочені строки в 10 та 5 днів (ст.ст. 104, 106 ЦПК) виправданими, так як це свідчить про оперативність видачі судового наказу до виконання з урахуванням безспірності заявлених вимог і захисту порушених прав заявників, що, в свою чергу, дисциплінуватиме боржників.

Наказне провадження не передбачає можливості суду відмовити у видачі судового наказу, оскільки процесуальним законом (ст. 100 ЦПК) передбачається лише можливість суду відмовити у прийнятті заяви про видачу судового наказу, про що постановляється ухвала, яка не може бути оскаржена, напевне тому, що не позбавляє заявника права на звернення до суду в порядку позовного провадження. Однак, вважаємо, що законодавець припустився помилки, так як можливості відмови у видачі судового наказу кодексом не передбачено взагалі, однак в ч. 2 ст. 99 ЦПК зазначається, що у разі відмови у видачі судового наказу внесена сума судового збору стягувачу не повертається. Законодавцю слід усунути ці неточності, так як це може негативно вплинути на судову практику.

Згідно даних судової статистики у першому півріччі 2006 року у провадженні суддів знаходилося 83,1 тис. справ наказного провадження (із них 3,7 тис. заяв про скасування судового наказу). Загальна кількість виданих наказів складає 71,1 тис. Скасовано 3,4 тис. наказів, що становить 4,7 відсотка всіх виданих наказів [3].

Таким чином, новий інститут цивільного процесуального права – судовий наказ, дозволить підняти оперативність судового захисту суб'єктивних прав і ефективність виконання, розвантажити суди від тих справ, які не потребують повної і детальної процедури розгляду, підвищити у громадян почуття відповідальності за прийняті ними на себе зобов'язання, підсилити превентивну функцію права, сприяти зміцненню законності та правопорядку, формування поважного відношення до права та до суду.

Література:

1. Стан здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2006 р. (за даними судової статистики)//Вісник Верховного суду України.-2007.-6(82).-С.38.

2. А.Г. Ярема, Г.І. Давиденко. Новели цивільного судочинства//Вісник Верховного Суду.-2006.-№3(67).-С.25.
3. www.scourt.gov.ua.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ НОРМАТИВНИХ ВИМОГ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ БУДІВНИЦТВА

Грабчинська Вікторія Юріївна

аспірантка кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії

Аналіз судової практики дає підставу стверджувати, що у теперішній час, як і у радянські часи поширені випадки, коли фізичними та юридичними особами здійснюється самочинне будівництво об'єктів нерухомості та у подальшому пред'являються позови до суду про визнання права власності на такі об'єкти.

Відповідно до ч. 1 ст. 376 Цивільного кодексу України визначені підстави, за якими будівництво (реконструкція) житлового будинку, будівлі, споруди, іншого нерухомого майна визнається самочинним, а саме: якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил. Тобто, кожна з цих підстав вимагає визнання реконструкційних (будівельних) робіт відповідачем самочинними.

У зв'язку з викладеним набуває актуальності висвітлення вимог чинного законодавства щодо порядку здійснення будівництва.

По-перше, згідно ст. 5 Закону України „Про основи містобудування”, при здійсненні містобудівної діяльності повинні бути забезпечені:

- розробка містобудівної документації, проектів конкретних об'єктів згідно з вихідними даними на проектування, з дотриманням державних стандартів, норм і правил, регіональних і місцевих правил забудови; розміщення і будівництво об'єктів відповідно до затверджених у встановленому порядку містобудівної документації та проектів цих об'єктів;

- раціональне використання земель та територій для містобудівних потреб, підвищення ефективності забудови та іншого використання земельних ділянок;

- урахування державних та громадських інтересів при плануванні та забудові територій;

- урахування законних інтересів та вимог власників або

користувачів земельних ділянок та будівель, що оточують місце будівництва;

- захист прав громадян та громадських організацій згідно з законодавством.

По-друге, ст. 9 Закону України „Про архітектурну діяльність” передбачено, що будівництво (реконструкція) об’єкту здійснюється відповідно до затвердженої проектної документації, державних стандартів, норм і правил, місцевих правил забудови населених пунктів.

Ст. 12 Закону України „Про основи містобудування” передбачено, що до компетенції органів місцевого самоврядування у сфері містобудівельної діяльності на їх території належить право затвердження місцевих правил забудови, внесення змін у зазначені документи за поданням спеціально уповноважених органів містобудування та архітектури відповідно до законодавства.

По-третє, Наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової України від 05.12.2000 р. № 273 затверджено Положення про порядок надання дозволу на виконання будівельних робіт. Це положення встановлює порядок та умови надання дозволу на виконання будівельних робіт з нового будівництва, розширення, реконструкції, технічного переоснащення, реставрації та капітального ремонту. Положення обов’язкове для застосування усіма суб’єктами будівництва незалежно від форм власності, відомчої належності та джерел фінансування.

Згідно п. 1.1. Положення дозвіл на виконання будівельних робіт є документом, що посвідчує право забудовника (замовника) на виконання будівельних робіт, у відповідності до затвердженої проектної документації, підключення до інженерних мереж та споруд. Виконання будівельних робіт без вищезазначеного дозволу забороняється.

П. 5.1 Положення зазначено, що виконання будівельних робіт на об’єктах без одержання дозволу або його завчасної перереєстрації, а також виконання не зазначених у дозволі будівельних робіт вважається самовільним і тягне за собою відповідальність згідно діючого законодавства.

Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об’єктів здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 р. № 1243, та полягає у підтвердженні державними приймальними комісіями готовності до експлуатації об’єктів реконструкції житлового призначення, їх інженерно-технічного оснащення відповідно до затвердженої в установленому порядку проектної документації, нормативних вимог, вихідних даних на проектування.

Для пред’явлення закінченого будівництвом об’єкта державній приймальній комісії замовником будівництва об’єкта утворюється робоча

комісія. На підставі проведеної перевірки, робоча комісія визначає готовність закінченого будівництвом об'єкта до пред'явлення державній приймальній комісії. Результати перевірки робочою комісією готовності закінченого будівництвом об'єкта до пред'явлення державній приймальній комісії оформляються актами, форми яких затверджуються Держбудом. Акти робочої комісії оформляються генеральним підрядником, підписуються головою та членами робочої комісії і передаються державній приймальній комісії.

Замовник зобов'язаний після підписання акта робочої комісії звернутися протягом 5 днів до органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування, з пропозицією щодо утворення державної приймальної комісії. Орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування зобов'язаний протягом 10 днів після надходження звернення від замовника утворити відповідно до цього Порядку державну приймальну комісію.

За результатами роботи державної приймальної комісії складається акт про прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта, форма якого затверджується Держбудом.

Згідно п. 12 Порядку, до складу державної приймальної комісії включаються представники органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування, що утворив комісію, виконавчого комітету місцевої ради, на території якої розташовано закінчений будівництвом об'єкт, замовника, експлуатаційної організації, інспекції державного архітектурно-будівельного контролю, органів державного санітарно-епідеміологічного та державного пожежного нагляду.

Акт державної приймальної комісії підлягає затвердженню у 15-денний строк органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, що утворив цю комісію, та реєструється в інспекції державного архітектурно-будівельного контролю.

Дотримання правил проведення забудови дозволить уникнути від усіх проблем, пов'язаних з визнанням права власності на об'єкти самочинного будівництва, таких, як: звернень до суду з позовами про визнання права власності на об'єкти самочинного будівництва та від настання можливих негативних наслідків самочинного будівництва, які можуть полягати у зобов'язанні здійснити перебудову чи знесення об'єкта без компенсації проведених витрат на будівництво, тощо.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ „ТАЄМНИЦІ” ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Кулініч Ольга Олексіївна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії

Боднарчук Катерина Миколаївна

головний спеціаліст Головного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області

Інформація з обмеженим доступом займає важливе місце у господарській діяльності юридичних осіб та у повсякденному житті фізичних осіб. Завдяки наявності інформації з обмеженим доступом створюються переваги у конкурентній боротьбі суб'єктів господарювання, здійснюється охорона сімейних та особистих інтересів фізичних осіб. Провідне місце в юридичній системі захисту повинні займати цивільно-правові норми. Приватноправовий аспект інформаційних відносин знайшов своє закріплення в Цивільному кодексі України, де вперше в нормах українського законодавства інформація була названа серед об'єктів цивільних прав.

Метою даного дослідження є надання загальної характеристики інституту таємниці як сукупності правових норм, завдяки яким здійснюється регулювання відносин в сфері інформації з обмеженим доступом.

Характеризуючи інститут таємниці, необхідно насамперед охарактеризувати поняття „інформація з обмеженим доступом”. Так, інформація з обмеженим доступом – це насамперед відомості, дані і знання, відомі певному колу осіб, що мають для них особливу цінність. Щодо доступу до цих відомостей уживаються організаційно-технічні та правові міри та заходи, спрямовані на обмеження доступу сторонніх осіб. Незаконне отримання, поширення чи використання даних відомостей може заподіяти володільцю моральну чи матеріальну шкоду, за що винна особа підлягає притягненню до відповідальності відповідно до норм чинного законодавства.

Поряд із категорією „інформація з обмеженим доступом” у законодавстві вживається термін „таємниця”. Таємницю як явище правової дійсності можна розглядати в трьох аспектах:

- таємниця як змістовна характеристика інформації обмеженого доступу, із приводу якої складаються певні правовідносини у суспільстві;
- таємниця як вид правового режиму інформації, який одночасно виступає засобом цивільно-правової охорони змісту інформації з обмеженим доступом;

- таємниця як сукупність правових норм, що регулюють певні інформаційні відносини у суспільстві.

Таємниця – один із найважливіших інститутів, що визначають співвідношення інтересів особистості, суспільства і держави, приватного і публічного начала права, підстави і межі втручання держави в недержавну сферу, ступінь інформаційної захищеності[1].

Говорячи про формування самостійного правового інституту таємниці, слід підкреслити, у першу чергу, саме законодавче закріплення різних аспектів захисту інформації, що складає таємницю і не слід прагнути акцентувати увагу на галузевій належності різних видів таємниць і їх здатності сформуватися в самостійний правовий інститут у рамках окремих галузей права. Інститут таємниці, особливо на перших етапах його формування як правової категорії, повинен розумітися як комплексний інститут законодавства. Різні галузі права лише виділяють окремі види таємниць і визначають критерії їх охороноздатності або правові режими таємниці. Таким чином, уживаючи поняття „інститут таємниці”, ми маємо на увазі комплекс правових норм усіх галузей законодавства, що регулюють відносини у сфері інформації, що представляє різного роду цінність для її власника[2].

Норми щодо інформації з обмеженим доступом присутні майже в усіх галузях права України. Норми щодо охорони інформації з обмеженим доступом та відповідальності за певні порушення містяться у ЦК України, Господарському кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кодексі адміністративного судочинства, Цивільному процесуальному кодексі України, Кримінальному процесуальному кодексі України, а також в багатьох законах та підзаконних актах.

Про провідну роль інституту таємниці в забезпеченні гарантій захисту прав та свобод людини дозволяє також стверджувати встановлення таких видів відповідальності за порушення права на таємницю, як: цивільно-правової (недоговірної) у формі відшкодування завданої майнової та моральної шкоди; дисциплінарно-правової, яка настає за порушення трудового законодавства, дисциплінарних статутів, правил внутрішнього розпорядку тощо, адміністративно-правової; кримінально-правової.

Закріплення норм, що встановлюють відповідальність за порушення таємниці дозволяє законодавцю гарантувати принцип недоторканності особистого та сімейного життя, що у свою чергу свідчить про встановлення зобов'язань про нерозголошення інформації конфіденційного характеру, що була довірена посадовим та службовим особам при виконанні ними своїх обов'язків.

У цілому, аналіз джерел права та наукової літератури свідчить про активний інтерес законодавця та науковців до інформаційної сфери.

Регламентация інформаційних відносин не є досконалою, але розробки у інформаційній сфері свідчать про прагнення вдосконалити регулювання відносин, що виникають у інформаційній сфері. Тільки в поєднанні рекомендації практиків та зусилля теоретиків можуть частково створити нормативну базу, що відповідатиме сучасним світовим вимогам щодо захисту прав людини та її основних свобод та стане відповідною базою, яка слугуватиме активізації правозастосовної та судової діяльності.

Література:

1. Панченко П.Н. Институт тайны: правоохрнительные аспекты // Государство и право. – 1998. – № 8. – С. 124.
2. Сулова С.И. Тайна в праве России: цивилистический аспект: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Иркутск, 2003. – С. 7.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТЬ „РОЗПРОДАЖ”, „ЗНИЖКИ”

Письменна Олена Пилипівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Вінницького державного аграрного університету

У повсякденному житті кожна особа при придбанні товарів звертає увагу на покупну ціну. Як неодноразово зазначалося психологами, багато з осіб піддаються гучним „розпродажам” та стають жертвами придбання непотрібних їм речей за „смішними” цінами. Разом з тим, якщо проаналізувати правові підстави застосування таких понять як: „знижки”, „розпродаж”, то у повсякденному житті можна виявити чисельні порушення в цій сфері. З метою охорони прав споживачів необхідним є надання роз’яснень споживачам щодо тих вимог законодавства, яким повинні відповідати „знижки” та „розпродаж”.

За загальним правилом, продавець (виконавець), який реалізує продукцію, повинен обов'язково зазначати ціну кожної одиниці такої продукції або однієї категорії продукції та ціну однієї стандартної одиниці цієї продукції. Написи щодо ціни реалізації продукції мають бути чіткими і простими для розуміння. Ціна продукції повинна включати в себе всі податки та неподаткові обов'язкові платежі, які відповідно до законодавства сплачуються споживачем під час придбання відповідної продукції. На аукціонних торгах споживачам повинна повідомлятися стартова ціна продажу відповідного товару. Ціна товару зазначається за одну упаковку такого товару, а якщо товар поставляється без упаковки - за одиницю вимірювання, яка звичайно застосовується до такого товару.

У разі, коли за одну ціну пропонується кілька товарів, робіт або послуг чи їх поєднання або якщо продавець (виконавець) надає споживачеві при реалізації однієї продукції право одержати іншу продукцію за зниженою ціною, до споживача доводиться інформація щодо: змісту та вартості пропозиції та у разі пропонування товарів, робіт або послуг за одну ціну - ціни таких товарів, робіт або послуг, взятих окремо; умови прийняття пропозиції, зокрема строку її дії та будь-яких обмежень, включаючи обмеження щодо кількості.

Вживання понять „знижка” або „зменшена ціна” або будь-яких інших, аналогічних за значенням, дозволяється лише за додержання таких умов:

- якщо вони застосовуються до продукції, яку безпосередньо реалізує суб'єкт господарювання;

- якщо такого роду знижка або зменшення ціни застосовується протягом визначеного та обмеженого періоду часу;

- якщо ціна продукції є нижчою за її звичайну ціну.

Вживання поняття „розпродаж” або будь-яких інших, аналогічних йому, дозволяється лише з додержанням таких умов:

- якщо здійснюється розпродаж усіх товарів у межах певного місця або чітко визначеної групи товарів;

- якщо тривалість розпродажу обмежено в часі;

- якщо ціни товарів, що підлягають розпродажу, є меншими за їх звичайну ціну.

Після публічного повідомлення про початок проведення розпродажу, застосування знижок або зменшення ціни до споживачів повинна доводитися інформація про ціну продукції, що була встановлена до початку проведення відповідного розпродажу, застосування знижок або зменшення ціни, а також ціну цієї ж продукції, встановлену після їх початку.

Дотримання викладених вимог є необхідним при здійсненні охорони прав споживачів. Правова освіта в споживчій сфері повинна бути спрямована на захист осіб – „шопоголіків” від придбання непотрібної їм продукції за нібито зніженими цінами. У разі виявлення порушень споживачами при здійсненні розпродажів, вони повинні вимагати дотримання тих акційних вимог, які були оголошені та продажу товарів відповідно до визначених акцій, тому що саме від активної правозахисної поведінки споживача буде залежати дотримання вимог чинного законодавства продавцями товарів.

АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ГРУП (ПФГ) В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Ханієва Фатіма Магомедівна

*студентка факультету підготовки кадрів для органів юстиції
Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого*

Проблематиці економічного розвитку України присвячені численні дослідження юристів, економістів, управлінців тощо. В якості однієї з проблем можна позначити створення і діяльність таких великих об'єднань юридичних осіб, як промислово-фінансові групи (ПФГ), процеси щодо чого здатні забезпечити майбутній розвиток промисловості, запобігти занепаду неконкурентноспроможних галузей економіки країни в умовах майбутнього режиму лібералізації торгівлі в рамках Всесвітньої торговельної організації (ВТО) та європейської інтеграції.

Сучасні умови розвитку світової ринкової економіки, вступ України до ВТО свідчать про необхідність інтеграції фінансових, інтелектуальних вкладів і виробництва. В результаті спостерігається об'єднання єдиних організаційних структур, одним з яких є ПФГ.

ПФГ виступає особливою формою організаційного об'єднання юридичних осіб, до якого можуть входити організації усіх форм власності, що мають на меті отримання прибутку. Функціонування ПФГ покликане реалізовувати державні програми розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, програми згідно з міждержавними договорами, виробляти кінцеву продукцію.

Недосконалість українського законодавства в сфері регулювання процесів створення і діяльності ПФГ гальмує поширення промислово-фінансової інтеграції. Відсутність державної підтримки, державних гарантій діяльності, податкових пільг, тимчасовий характер функціонування, громіздкий і складний порядок утворення, невизначеність організаційної структури, схеми внутрішніх зв'язків та форм управління групою – всі ці недоліки негативно впливають на формування інтересу до створення ПФГ.

Між тим цей особливий вид об'єднань має певні переваги перед існуючими організаційно-правовими формами, в які втілюється структурування капіталу. Ці переваги знаходять свій прояв у можливості прямої взаємодії з державою при виконанні державних програм і випуску кінцевої продукції, об'єднання спільних можливостей учасників без створення юридичної особи, ефективна взаємодія всередині добровільно створеної інтегрованої структури, незалежність кожного учасника групи у

здійсненні самостійної господарської діяльності, можливість об'єднання майна (промисловий та фінансовий капітал) сторін на основі генеральної угоди про сумісну діяльність щодо виробництва кінцевої продукції ПФГ.

Аналіз сучасного становища процесів створення ПФГ в Україні та перспективи майбутнього розвитку свідчать про необхідність внесення змін до чинного Закону України „Про промислово-фінансові групи (ПФГ) в Україні” від 21 листопада 1995 року та інших нормативно-правових актів. Про це вже неодноразово вказувалось у працях науковців та фахівців даної галузі знань. Проте, на протязі дванадцяти років жодних зрушень у бік вдосконалення правової бази для ефективної діяльності ПФГ все ще не спостерігається.

Розвиток вітчизняної економіки, вступ України до ВТО, прямування до європейського співтовариства – ці процеси вимагають удосконалення національного законодавства і щодо ПФГ. Це посилить позиції держави на міжнародному рівні та забезпечить створення якісної національної системи виробництва, підтримку та розвиток неконкурентноспроможних галузей економіки, що можливо досягти при функціонуванні ПФГ в країні.

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Лапенко Наталія Федорівна ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ.....3

Ребалко Наталя Віталіївна ПРАВО НА АЛЬТЕРНАТИВНУ (НЕ ВІЙСЬКОВУ) СЛУЖБУ.....6

Сворак Степан Дмитрович СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ У ФОРМУВАННІ КИЄВОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ).....7

Конституційне право. Міжнародне право

Мельничук Світлана Миколаївна ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО СТАТУС ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ В УКРАЇНІ” В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....10

Середюк Вікторія Василівна ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....12

Кримінальне право. Кримінальний процес. Криміналістика. Кримінологія

Таволжанський Олексій Володимирович ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....15

Чеханюк Леся Володимирівна ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ЖІНКИ У МЕХАНІЗМІ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНУ.....18

Адміністративне право. Митне та податкове право

Гагай Полікарп Сергійович ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В СФЕРІ ОБІГУ ІНФОРМАЦІЇ.....22

Співак Ірина Вікторівна ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ.....25

Філатов Віктор Вікторович НЕЗАКОННА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ.....30

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Ковтун Олена Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВИКОРИСТАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....33

Господарське право. Господарський процес

Зверева Елена Владимировна О МЕСТЕ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫХ НОРМ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....35

Смітюх Андрій Володимирович „ЧОРНЕ” РЕЙДЕРСТВО – КОРПОРАТИВНІ ЗАГАРБАННЯ АБО КОРПОРАТИВНІ ЗАХОПЛЕННЯ?.....37

Степанова Тетяна Валеріївна ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕНЬ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....39

Цивільне та сімейне право. Цивільний процес. Комерційне право. Міжнародне приватне право

Андрійчук Оксана Василівна ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ТА ІНШІ ЧАСОВІ ПАРАМЕТРИ У НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....42

Грабчинська Вікторія Юріївна ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ НОРМАТИВНИХ ВИМОГ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ БУДІВНИЦТВА.....45

Кулініч Ольга Олексіївна, Боднарчук Катерина Миколаївна ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ „ТАЄМНИЦІ” ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....48

Письменна Олена Пилипівна ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВИКОРИСТАННЯ
ПОНЯТЬ „РОЗПРОДАЖ”, „ЗНИЖКИ” 50

Ханієва Фатіма Магомедівна АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ
ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ГРУП (ПФГ) В УКРАЇНІ В УМОВАХ
СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....52

Підписано до друку 26.02.2008
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 25 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 8 097 299 38 99, 8 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

